זשעלעבאווער בולעטין

אכטער יאָרגאנג נומער 3 מערץ - אפריל 1957

אן ערנסטער מאָמענט !

מיר שרייבן דעם איצטיקן בולעטין אין א ערנסטן מאָמענט, נישט בלויז פאר די ייִדן אין ישראל און פאר ישראל אלס א אומאָפהענגיקע מלוכה, נאָר אויך פאר ייִדן חאו נאָר זיי זיינען.

אומאָפהענגיק דערפון, אויב מעלכער ייִד איז א ציוניסט, אומפארטייאישער, אדער אנאנדער פארטיי־אָנגעהעריקער, מוז ער הערן דורכגעזונען מיט ציטער און זארג, פאר דעם גורל פון ישראל.

די איינער זאָל נישט קוקן אויף דערשיינונגען, אקטן און האנדלונגען פון ישראל און אירע שכנים, מוז קוקן דעם אמח איז די אויגן, אז בלויז ישראל דערקלערט איר גרייטקייט, זיך אהעקזעצן און פארהאנדלען א שלום, אינדערצייט הען אירע שכנים דערקלערן אפן, אז זיי ציען איז, דער אומבאריינג פון ישראל און אירע איינוואוינער.

צום גליק, איז ישראל אין איר קאמף פארן לעבן פון איר לאנד און בירגער, נישט אליין, ארטליכע מענטשן פון אלע קלאסן, פון פארשידענע לענדער איבער דער וועלט, לאזן הערן זייער שטים קעגן שפראך־אקציעס אויף ישראל, פאר זייערע אָנשפרענגונגען צו הענען עקזיסטירן, דערציען זייערע קינדער, געבן אן אָרט פאר אלע נערודפטע איבער דער וועלט און ענטוויקלען די יונגע מדינה.

מיר וועלן אויסדרוקן די איינשטימיקייט פון אלע אונזערע לאנדסלייט, הען מיר וועלן זיך פארייניקן צו די אָנשפרענגונגען פון ישראל־פאלק, און מען מער די אין אונזערע מענליכקייטן, צו שמארקן זייערע הענט.

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

דער ייִדישער ישוב אין פוילן, לעצט דורך א ניי כאליע פון אנטי־סעמיטישע אויסברוכן און נעדענקנדיק די נישט לאנגע פארגאנגענהייט און די ראָל וואָס עס האָבן געשפילט אין אָט דער גרויליקער צייט, ביים פארניכטן די גרויסע מערהייט פון די פוילישע ייִדן – די ראָל וואָס עס האָבן געשפילט די מערהייט פּאָליאקן, וואָס דערציִער די מערהייט פון קליינעם ייִדישן ישוב, אָנגעפאנגען א מאָנאַט־פארלאָזן פוילן, איבערהויפט קין ישראל.

צוזישן אלע אנדערע וועלכע פארלאָזן פוילן, געפינען זיך אויך אייניקע פון אונזערע זשעלעכאָער לאנדסלייט, זייער לאנג איז אויסער־געוויינליך שווער, נישט האָבנדיק צו דערקן די מינדסטע אויסגאָבן, פארבינדן מיטן פארלאָזן פוילן.

די שווער עס זאָל נישט זיין די לאָנג פון אָט די מענטשן ביים פארלאָזן פוילן, איז זייער לאנג פיל שווערער ביים אָנקומען אין ישראל: א טייל פון זיי שוין עלטערע מענטשן, אייניקע מיט קינדער, און א היים און אן א מעגליכקייט צו פארדינען אויף פרנסה.

איך בין נישט גרייט און בין שוין מיעד פון אקציעס און דערציִער זייל איך בלויז ציען די אויפמערקזאמקייט פון אונזערע זשעלעכאָווער איבער דער וועלט, וועלכע האָבן א היים פאר זיך און זייערע קינדער, וועלכע האָבן א פייע פרנסה, וועלכע זיינען איינגעאָרדנט/מיר האָבן קיין ע"ה א גרעסערע צאָל אזעלכע/ אז עס וואָס זיין אין דער זשעלעכאָווער טראדיציע פון העלפן דעם צוזיין, אז אין יעדן באזונדערן אָרט זאָל עפעס געטאָן ווערן, נישט אָפּגעלייגט פאר מאָנאטן שפעטער און נעבן אָט די מענטשן א מעגליכקייט אין א געזיסע מאָס זיך איינצוארדענען און די גמילת חסד קאסע וועט שוין טאָן דאָס וויטערע.

איך טער, אז פריינט שאָלעך אלטמאן האָט געמאכט א געזיכן אָנפאנג אין אָט דער ריכטונג און זיינע העגט דארפן געשטארקט ווערן, מיט נאָכ־פאָלגן זיין בישפיל.

אין אָנבליק פון די גרויסע עליה פון פוילישע ייִדן קיין ישראל, און צוזישן זיי א טייל זשעלעכאָווער, באקומט אונזער ארבעט פאר דער גמילת חסד קאסע אין ישראל, א דרייִגעגנדע אויפגאבע פאר אונזערע לאנדסלייט אומעטום, ספעציעל, וועו מיר זיינען נישט זיכער, אויב נאָך דעם איצטיקן און קומענדן בולעטין, וועלן מיר האָבן אן אויסגאבע, וואָס זאָל מאָנען און דערמאָנען.

סאיז אמת, אז פון די גלח אין קאסע, קאָנען מיר נישט נעמען פאר שטיצן די גאָקומענע, אויב זי קאָנען נישט נאָכקומען די באדינ־גונגען אין וועלכע די קאסע איז געשאפן געווארן און אויף וועלכע זי שטיצט זיך, נעמלין, פארזיכערן דאָס צוריקצאָלן, דורך בריינגען זשיראנטן וועלכע זאָלן גאראנטירן דעם צוריקצאָל פון די הלוואות, בלויז א דאנק דעם האָבן מיר געקאָנט פארהיטן ביז איצט, אז אלע אויסגאליענע געלטער זאָלן צוריק געצאָלט ווערן, וואָס דערמעגליכט צו געבן אנדערע הלוואות. דאָס נעבן שטיצט פון די קאסע געלטער פאר די געקומענע, וואָלט נעמינט דער אָנפאנג פון סוף פון דער קאסע, וואָס מיר קאָנען נישט און מאָרן נישט טאָן אין קיין פאל.

אונזערע געקומענע לאנדסלײט אין ישראל קאָנען שוין האָבן א גרויסן נוצן פון דער קאסע/און זי וועלן דאָס זיכער אויסנוצן/מיט געהעריקע זשיראנטן,זיך צו פארשאפן הלוואות,וועלכע זאָל זי דערמעגליכן אינצושאפן פארשידענע ארבעטס־מכשירים,כדי צו פארלייכטערן זייער אינארדנען זיך און זייער וויערדיקן עקזיסטענץ.

דער זשעלעכאָער קאָמיטעט אין ישראל דארף אין זיין וויטערע ארבעט פאר דער באדינונג פון אונזערע לאנדסלײט אין ישראל,אויפן וועג פון זייער אויסבעסערן זיך־ דארף זיך דער קאָמיטעט נישט שרעקן פאר דראָונגען,אז מען וועט שרײבן צו לאנדסלײט איבער דער וועלט,אז די קאסע האָט געלט און דאָך גיט זי נישט קיין שטיצע.

מיר האָבן מיט דער הילף פון אונזערע לאנדסלײט איבער דער גאנצער וועלט/טרעף פארשידענע שטערונגען/געשאפן אָט די הילף־ אינסטיטוציע,אלס א קאָנסטרוקטיוע הילף בײם אינארדנען זיך,און אונטערגעשטראָכן,אז צום ערשטן מאָל אין אונזער הילפס־ארבעט,איז דאָס א הילף אָבער נישט קיין געשאָנק,דער וואָס לײט די געלט איז דער זעלבער שותף צום געלט ווי דער קאָמיטעט פון די קאסע, און אזוי לאנג ווי אונזערע לאנדסלײט אין ישראל וועלן זיך נויטיקן אין הלוואות,דארפן מיר אלע זיך אָנשטרענגען,אז די סומע אין קאסע־באזיץ זאָל זיך פארגרעסערן,כדי צו באדינען אונזערע לאנדסלײט מיט א גרעסערע הלואה אין א נויט־פאל.

לאָמיר אלע,יעדער פון אונז,פון אומעטום,העלפן בויען די קאסע און דערמיט העלפן בויען ישראל און אירע אינסטיטוציעס און דערמיט העכערן דעם לעבנס סטאנדארט פון אירע בירגער־אונזערע לאנדסלײט.

מיר האָבן אין די לעצטע 2 בולעטינען באריכט,אויף פארשידענע אופנים,די אומגעהויערע וויכטיקייט פון ארויסגעבן וויסענשאפטלעכן ערך דורך די זשעלעכאָער איבער דער וועלט,און אָנפאנגען מיט ארויסגעבן דעם ערשטן באנד,געדענקענדיק,אז אויב וועלן מיר,דער דור,דאָס אינטערעסירט זיך נאָך מיט ייִדיש ליטעראטור און ספעציעל מיטן פאריבּיקן דעם אָנדענק פון אונזער גרויסן לאנדסמאן,קיינער נאָך אונז וועט דאָס נישט טאָן.

פון אלע באמיאונגען ארויסצוגעבן אזא באנד,דורך עטליכע לאנדסלײט,דורך א באזונדערע לאנדס־גרופע,אדער כאָטש דורך 2 גרופן, איז גארנישט געווארן,אינקי האָבן אפילו נישט געפינען פאר נויטיק צו ענטוערן. סאיז דערבײ אקטועל דאָס ארגאניזירן א קליינע צענטראלע קערפערשאפט,וועלכע זאָל ארגאניזירן לאָקאלע קאָמיטעטן,צו פארקויפן אָט דעם ערשטן באנד און אינמאָנען די געלט/זיך באמיען צו קריגן אהאָם גרעסערן פרייז/אין פּראָוינס.

מיר קאָנען דאָס ליכט דורכפירן,אויב נאָר,יעדער אינער פון אונז וועט זיך פארשטעלן וואָס אזא אקציע וועט מינען פאר יעדן פון אונז און פאר די זשעלעכאָער איבער דער וועלט אלס כלל.

איך וויל האָבן,אז יעדער צו וועמען די צענטראלע אדער לאָקאלע קערפערשאפט וועט זיך וענדן,וועט זיך אברופן מיט דער פולער ערנסטקייט. לאָמיר טאָן אונזער חוב וואָס איז אזוי לאנג פארנאכלעסיקט געווארן, אידער עס וועט שפעט.

מיר זײַנען דאנקבאר אונזער לאנדסמאן און פרײַנט, פֿעם סטײן, שמואלאק שטײנהענדלער, פון מאָנטרעאל קאנאדא, פֿאַרן צושיקן אונז דאָס ארטיקל געדרוקט אין "קענעדער אדלער".

מאָנטאָג, יולי 9, 1956 „קענעדער אדלער"

„יזכור־בוך פון דער זשעליכאָווער אידישער קהלה"

ספר יזכור לקהלת זשליחוב, ארויסגעגעבן פון דער צענטראַלער זשעליכאָווער לאנדסמאַנשאַפט אין שיקאַגאָ, אונטער דער רעדאַקציע פון א. ונאלף יאסני, רעדאַקציע־סעקרעטאַר לייבּיש ווייסלעדער, און מיט דער מיטהילף פון אַ רעדאַקציאָנס־ראַט פון 30 מיטגלידער פון אַלע וועלט־טיילען.

פון מ. גינזבורג

איינער פון די וויכטיגסטע מאָנומענטען, וואָס די שרידי־חרב האָבען אַוועקגעשטעלט אויף זייער חרוב געוואָרענער קהלה, איז דאָס „יזכור־בוך זשעליכאָוו", וועלכער מאַכט א טיפען אײַנדרוק מיט זיין פֿאַרנעהם און אינהאַלט. מען זעהט די גרויסע אחריות, וואָס די שעפער פון דעם בוך האָבען געטראָגען בײַם צוזאַמענשטעלען און ארויסגעבען. שוין אין דער הקדמה ווערט געזאָגט, אז „מיט גרויס יראת הכבוד און טיפען צער טרעטען מיר צו ארויסצוגעבען דאָס „יזכור בוך פון דער זשעלעכאָווער אידישער קהלה", און אם יש מכאוב כמכאבי? — עטליכע שורות ווייטער זאָגט דער רעדאַקציע־ראָט:

„אויף אונזער גרויסען און טראַגישן דור איז אויסגענאָסען געוואָרען אלע איוב'ס פּיינען, וויי מיר, די שארית הפליטה, זיינען די עדות פון מענטשלעכער פֿאַרוויסטונג, וועמעס גאַנצער שוימיגער כעם האָט זיך אויסגענאָסען אויף אונזער אומשולדיג און לײַדענדיק פֿאָלק! אָבער פונקט ווי איוב האָבען מיר אויך זוכה געווען צו א טרייסט, צו זעהען מיט אונזערע אויגען דעם אויפגאַנג פון א נײַ אידיש לעבען, כאָטש נעהענדיג איהם אַנטקעגען הערען מיר נישט אויף צו טראַכטען און צו וועהטיגען איבער אונזערע קדושים. מיר קאָנען נישט און ווילען נישט פֿאַרגעסען אונזערע בני עיר, וואָס זיינען אַזוי גרויזאם פֿאַרפֿיניגט געוואָרען דורך די נאַציס ע"ש!

מיר ווילען דורך דעם יזכור בוך אַרײַנטראָגען אין אונזער געשיכטע אונזערע טייערע זשעליכאָווער אידען, זייער ערע מעשים, זייער אידעל, עהרליך לעבען, עהרליכע מיה, און דאָס שטענדיגע שטרעבען צום שעהנערען, צום אויפֿשטיג פון יענעם אײַבּיגען געטליכען ליכט, וואָס האָט נאָך נישט דערגרייכט צו דער ערד".

עס איז צו באוואונדערן, ווי אזוי די שיקאגאער לאנדסמאנשאפט פון זשע־ליכאווער אידן האט באוויזן צונויפ־צוברענגן אזוי פיל שרייבער פון פאר־שיידענע לענדער, ווי מדינת ישראל, אניסטראליע, וועניזועלא, קאסטא רי־קא, קאלומביא, פאריז, בראזיל, ארגענ־טינע, ניו יארק, פאנאמא אא"ו. נאכ־כעהר צו באוואונדערן איז די טיפע ערנסטקייט פון די שרייבער, וועלכע האבן אזוי פיל הערליכע זכרונות אריינ־געברענגט אין דעם מאנומענטאלען יז־כור בוך, וועלכער הויבט זיך אן מיט א לענגערן העברעאישען אריינפיהר־ארטיקל „יהודי ז'ליחוב בחייהם המפו־ארים ובמותם הטרני" — נעשריבען פון רעדאקטאר א. וואלף יאסני. דער מאמר נעהמט פאקטיש אריין די גאנצע נעשיכטע פון דעם קליינעם פוילישען שטעדטעל זשעליכאוו, איז נעשריבען אין א זעהר שהנעם העברעאיש, און ברענגט ארוים פיל כאראקטעריסטישע שטריכען פון דעם קליינעם שטעדטעל, וואס איז נעווען איינע פון איבער 600 קהלות, וועלכע די נאצים האבען פאר־ניכטעט. קאלענע יאסני באמערקט, אז די אלע באטיליגטע אין בוך, זיינען פאלקס מענטשען, נישט דוקא שרייבער, און דערייבער שטעלט מיט זיך פאר דאס יזכור בוך אן אמתע פאלקס מצבה אויף זשעליכאוו, וועלכע האט נעצעהלט 15 טויזענט נפשות. הנם די אפיציעלע סטא־טיסטיק האט אנגענעבען נאר 10 טוי־זענט. זשעליכאוו האט זיך פאראיבערגט אין דער אידישער געשיכטע מיט אירע גרויסע רבנים, שרייבער, דיכטער, און זעל כולם מיט איהר בריוט־פארצווייג־טען אידיש געזעלשאפטליכען לעבען, כאטש דאס שטעדטעל איז נעלעגען 21 מיל ווייט פון א באהן ליניע, און נע־נוען ווי אפגעשלאסען פון דער גרויסער וועלט. זשעליכאוו אלס א שטעדטעל אין סאנדאמירער קרייז, ראדאמער גובער־ניע, ווערט שוין דערמאהנט אין דער געשיכטע פון פוילען, אין יאהר 1328.

דער ארטיקעל פון רעדאקטאר א. וואלף יאסני קען דינען אלס העכסט פארלעס־ליכער היסטארישער מאטעריאל, וועל־כער שעפט אוים כראנאלאגיש דעם גאנ־צען היקף פון דער עקזיסטענץ פון זשע־ליכאוו; דערצו איז דער מאמר געשריי־בען אין א פערפעקטען מאדערנעם הע־בראיש, וואס ווייזט אויף דער טיפער ערודיציע און באהאווענטקייט פון מח־בר אין דער אלטעל און נייער העברע־אישער ליטעראטור. אט פארוואס דער מאמר פארדינט א באזונדער אנערקע־נונג, וויל מען זעהט, וויפיל מיה און ארבייט עס איז אין איהם אריינגע־לעגט געווארן.

שלום אשלאק פון מעלבורן, אויס־טראליע, גיט איבער אויף א שהנעם און אינטימען אופן שקיכען פון אמא־ליגען זשעליכאוו, וואס זיינען אויך פון נעשיכטליכען כאראקטער. דאס זיינען זכרונות און לענדעם, טיפען פון יש־ראל מאיר גלעזער, ר' ישראל שמואל גאנאטש, ר' משה נאטעם, דער שניי־דער, אויך לומדישע אידען, ווי ר' שמו־אל ליב ז"ל, וועלכער איז געווען א תל־מיד חכם און מקובל, ר' הערשעלע, דער קוילער רב, ר' משה אלי, וועלכער איז געווען א בן תורה, וואס פלעגט קומען וועדען דאנערשטאג אין תלמיד תורה פארהערען די גמרא־אינגלעך, ר. גדליה יוסף, דעם לעדער סוחר, הרב ר' שמואל, געווען פעהיגער רב אין דעמבלין, שפעטער קאלושינער רב, א נעבוירענעה זשעליכאווער פון א מיוחס־דיג הויז, הרב שמעון ענגעל, ר' אברהם מאכל שוחט און מוהל, א איד, א חד־תי פנים מיט א שהנער באדרד, א. א. וישלאק האט ארומגענומען דעם אזוי ערוספענעם „נייסטעדען פרצוף פון זשע־ליכאוו, און זיין א נאלערי טיפען שפי־נעלט אף האס פרויע, דאס ירא שמים־דיגע און טראדיציאנעלע אידישע זשע־ליכאוו, פון וועלכער עס איז שוין קיין ספור מעהר נישט פארבליבען (זייט 18).

נאר טיפען און נעשטאלטען פון רע־

ליגיעזע אידען האָבען אין דעם יזכור בוך ארויסגעפֿראָכט מאיר ווייצייער, פון באגאטא קאָלומביא, וועלכער באשרייבט דעם רבי ר' משה'לע, דעם צדיק, וואָס ווען ער איז נסטר געווארען, איז זיין עלטסטער זוהן ר' יהושעלע, ביים קבר דערווייליט געווארען אלס ממלא מקומו. אויך יחיאל ראזענבוים, פון ישראל, שרייבט וועגען לעצטען זשעליכאווער רב, ר' יצחק דוד פישיסכער ז"ל, מיט זיין איידעם, שמעולע עסיג־מאכער, א איד א ירא שמים וועלכער פלעגט אפט מאהל זיך אוועקזעצען אין טלית און תפילין אין בית המדרש און אוועקלערנען בהתמדה ביז האלבען טאג, און אזוי ר' נדליה יוסף ז"ל, וועלכער פלעגט זאמלען אין בית המדרש נדבות פאר ארימע לייט...

דער ניט לאנג פארשטארבענער אידישער שרייבער שלמה בריינסקי ע"ה פון באגאטא, קאָלומביא, האט אין דעם בוך אן ארטיקעל „אונזערע מלמדים" וואו ער שילדערט זיי אויף א זעהר נעלונגענעם אופן. שלמה ברייסקי איז ליידער דא נישט לאנג צוריק געשטארבען אין עלטער פון עטליכע און פופציג יאהר אין באגאטא, און זיין נאמען קאן צוגערעכענט ווערען צו די אנדערע צוויי גרויסע שרייבער פון זשעליכאוו — י. מ. וויסענבערג און יחיאל לעדער, וועלכע האבען פאראיבינט זשעליכאוו אין דער אידישער ליטעראטור.

שלמה ברייסקי האט אין באגאטא דערפיהלט זיין „היים־וועה", זיין בענקשאפט נאך זשעליכאוו וועלכע עם האט אזוי באוונגען זיין שוואגער, דער קדוש, יחיאל לעהרער ע"ה אין זיין בוך „מיין היים". צוויישען זיינע מלמדים רעכענט ברייסקי אוים בצלאל מלמד, וועמעס ווייב, טויבעלע די רביצין, איז געווען א קלייניגקייט, מיט א ריזיגער קופֿע אויפן גענאלטען קאפ, און א שטילע, צארטע גוטע נשמה... (זייט 45). זיין צווייטער מלמד יאנקעל שלמה מאנישעם איז געווען א בחור אן עילגע, מיט וועלכע חסידים האבען זיך געצאצקעט דער מלמד מאיר געצעלט, א איד מיט א רויטער נאז, האט שטענדיג אונטערגעפאנפֿעט אביסעל... שמעון גובערעג, פון באגאטא, שילדערט אין דעם בוך די חדרים, און די מדרגות פון די מלמדים, צו וועלכע מען פלעגט שיקען די קינדער, לויטן עלטער.

משה בארוכאוויטש פון ניו יארק מאהלט א בילד פון דער קהילה־אנפירונג, צדקה חברות, רעליגיעזע פארטיען, און רעכענט זיי אוים ביי די נעמען, ווי חברה קדישא, חברה ת"ת, הכנסת אורחים, הכנסת כלה און תומכי עניים, חברה שניידער (חייטים), נר תמיד און חברה זעלנער, און ער גיט א באזונדער אפשאצונג פון דער השפעה, וואס דער רב און דער רבי האבען געהאט אויפן קהל. ער דערמאהנט אויך די בית יעקב שוהל פאר מיידלאך, וואס נאכן ענדיגען זי, פלעגען די עלטערען אוועקשיקען זייערע מיידלעך אין בית יעקב סעמינאר, אין קראקע, צו אויסשטודירען אויף רעליגיעזע לערערינס.

וועגען „זשעליכאוו — אין שפיגעל פון מיינע קינדער יאהרען" שרייבט משה נאלדפארב פון ניו יארק, וועלכער דערמאהנט דעם פאקט, וואס זיין פאטער האט איהם אמאהל אראפגעלאזט א פייערדיגען פאטש, פארוואס ער האט זיך ערלויבט אריינצוגעהן אין ספעציעלען צימער פון בית המדרש אין וועלכען עם האט אמאל געוואוינט ר' לוי יצחק בערדיטשעווער... ער דערמאהנט אויך די אמאהליגע מחלוקות, וועלכע האבען אין זשעליכאוו נישט אויסגעפעהלט, פונקט ווי אין א סך אנדערע שטעדטלאך, און אפילו ר' לוי יצחק בערדיטשעווער אליין האט דארט געהאט אויסצושטעהן פיל צרות... (זייט 60).

נאך צוויי ערנסטע ארטיקלען אין בוך אנענען פון פריהער הערמאהנטען שלמה

אשלאק „דאס עקאנאמישע לעבען פון זשעליכאווער אידען ביז דער ערשטער יועלט מלחמה" און „די אידישע רעווא־לוציאנערע ארבייטער באוועגונג אין זשעליכאוו". וועגען ערב דער רעוואלו־ציע אין יאהר 1905, שרייבט הערשל טאקער (מיינסטער) באמערקענדיג, אז וועגען זשעליכאוו האט שוין געשריבען ווין יוגענט־חבר י. מ. וויינסענבערג אין זיין „שטעדטעל".

עס איז נישט מעגליך אריינצוגעהן אין פרטים וועגען יעדער באזונדער ער־בייט אין דעם בוך, כאטש זיי זיינען זעהר אינטערעסאנט אזוי למשל שרייבט משה ציבולקעוויטש, פון בראנסקילא, קאלאמביא, וועגען „אידישע שוסטער און פוילישע הוטע־ארבייטער" י. מ. וויינסענבערגס פראגמענט פון זיין „שטע־טעל" איז א באזונדער ארגאמענט צום בוך, און עס איז נישט נויטיג צוצוגעבן, ווי די זשעליכאווער אידען שטאלצירען מיט איהם, אלס איינעם פון די קלאסי־קער פון דער אידישער ליטעראטור.

אין דער אפטיילונג „צוויישען צוויי וועלט מלחמות" באטיליגען זיך לייבוש וויינלעדער פון שיקאגא מיט אן אר־בייט: „זשעליכאו, ווי איך געדענק"; ער גיט איבער מעהרערע זכרונות, אנ־הויבענדיג מיט זיין קעמפלאווער גאס, וואו ער איז געבוירען געווארען; יחיאל ציפקעוויטש, פון קאלאמביא, שילדערט פיל פרטים פונם אידיש־נעזעלשאפטלי־בען לעבען אין דער ערשטער וועלט־מלחמה; שאלעק אלטמאן פון פאנאמא, שרייבט וועגען דער בונדישער באוועג־גונג און די סאציאלע קאנפליקטען און קלאסען קאמף; סערצע וויינציהער דער־צעהלט וועגען דער קינדער ארגאניזא־ציע „סקיף", מרדכי שפיזמאן פון תל אביב, שרייבט וועגען דער ציוניסטישער באוועגונג אין זשעליכאוו, און גיט אי־בער פיל ציוניסטישע עפיזאדען פון יע־נער צייט, ווי וועגען דער קולטור ארגאני זאציע „קדימה", „הזמיר", א „מנין" פון מזרחי, די ערשטע פאלקס שולע, אונ־טער דער פיהרערשאפט פון יודל שפירא, דעם פלאמינען ציוניסט, די פועלי ציון יוגענט, קרן קימת לישראל, הנוער הציו־ני, הסתדרות צעירי מזרחי אא"ו. מען זעהט פאר זיך דאס גאנצע בילד פון דער גאציאנאלער באוועגונג, אזן דאס איז א זעהר וויכטיגער בייטראג צום יז־כור בוך. אויך יהודה בן שלום, פון חיפה, שרייבט וועגען עהנליכע ענינים, און ברענגט ארויס איניגע זעהר אר־ינעלע טיפען פון דער באוועגונג. נאך אן אינטערעסאנטע ארבייט איז די „גע־זעלשאפטליכע טעטיגקייט אין זשעלי־כאוו", געשריבען פון לייבוש וויינלע־רער, און אילוסטרירט מיט בילדער פון יונגע עסקנים, וואס שפעט א גאנץ היבשען באגריף וועגען יענער צייט און איהרע פיהרער.

זאלען דא אויך דערמאהנט ווערען ישראל וויינמאן פאר זיין ארטיקעל וועג־גען אנטיסעמיטיזם, יהודה בן שלום פאר זיין מאמר „אידען פון א גאנץ זאהר", לייבל נעמיצער — וועגען די זשעליכאווער גאדבער, ישראל וויינ־בערג וועגען דער „חסידישער סביבה" און אנדערע.

די אפהאנדלונג „זשעליכאוו אין שפי־געל פון דער אידישער ליטעראטור". נעשריבען פון דר.אקטאר א. וואלף יאס־י, איז אן ערנסטע שטודיום, געווידמעט אאיסשליסליך צו י. מ. וויינסענבערג'ן, אלס קינסטלער, וואס האט פאראייביגט זשעליכאוו אין דער אידישער ליטערא־טור. וועגען דער דאזיגער ארבייט אליין וואלט מען נעקאנט אנשרייבען א גא־יונדער אפשאצונג, אבער מיר וועלען דאס איבערלאזען פאר א צווייטען מאהל. וועגען וויינסענבערג'ן שרייבען נאך אין דעם בוך שאלעק אלטמאן, משה גאלדפארב, שלמה ברייסקי. דער לאריהמטער דיכטער אפפערניקאוו (יש־ראל) וועלכער דערמאהנט, אז וויינסע־בערג איז געווען דער ערשטער, וואס האט אים געגעבען גלויבען אין זיך, און

איהם אריינגעפיהרט אין דער גרויסער וואַרשעווער שרייבער־משפחה. י. פּערניקאָוו׳ס בייטראָג צום יזכור בוך איז פון גאָר גרויסער חשיבות.

וועגן צווייטען גרויסען זשעליכאָווער דיכטער, יחיאל לעהרער, שרייבען י. פעלְהענדלער, פון ישראל, וועלכער שטרייכט אונטער, אז לעהרער האָט געהערט צו די דיכטער, וואָס האָבען גלאָריפיצירט די חלוצישע באָוועגונג אין פוילען, און אז זיין פּאָעמע „מיין היים״ האָט נעשלאָגען טיפע וואָרצלען אין דער אידישער נעזעלשאפט (זייט 183); אויך דער פעהיגער שרייבער משה גראָסמאַן פון ישראל, האָט בייגעטראָגען אַן אַרטיקל „מיין היים — דאָס נעזאַנג פון אידישען שטעדטעל אין פוילען״, אויסצוג פון זיין בוך „היימישע נעשטאַלטען״, וואָס איז דערשינען אין ישראל. זיין אָדע צו יחיאל לעהרער איז אַ קורצע, אָבער דיכטעריש שאָפונג, אָנגעהויכט מיט רעספּעקט און ליבע צום נפטר. אויך רחל אויערבאַך און מ. בוים האָבען געווידמעט קורצע אַרטיקלען צו יחיאל לעהרער.

אין דער אָפּטיילונג „זשעליכאָוו — אין נעראָנעל, פּיין און אומקום״, זייַנען פּאַראַיבינג מלחמה־שילדערונגען פון דער היטלער אָקופּאַציע, געשריבען פון גאדל נאכטיילער, בוענאָס איירעס, און פּערל ווייַנבערג, (קאַסטא ריקא).

אַ גאָר ווייכטיגע אַרבייט אין דעם בוך נעהערט צו דער פעדער פון משה פּאַראָכאָוויטש, ניו יאָרק, וועלכער האָט איבערגעגעבען זעהר־ביל פּרטים. ווי אַזוי ער האָט איבערגעלעבט דעם חורבן פון דער דייטשער אָקופּאַציע, דעם רויב פון די אידישע נעשעפטען, דאָס אונטערצינדלען פון דער שוהל און דאָס טרייבען אויף אַרבייט, די פיינליכע לייַדען און די הילפּס טעטיגקייטען פון די אידישע פּרויען, דער יודענראַט, און ווי אַזוי אַ נע מעשים תעתועים, און ווי אַזוי אַ דייטשער סאָלדאַט איז דערשאָסען נעוואָרען און פּאַראוריזאַכט אמתע טויט־שרעק. בּאַרוכאָוויטש בּאַשרייבט דעם טויט פון זשעליכאָווער רב און זיין צוואה, און ווי אַזוי דער קאָושניצער רבי שטאַרבט פון טיפוס... ער גיט אויך אַ בילדעל פון דער טיפוס־עפידעמיע, און אַ חתונה אויפן בית עולם.

משה בּאַרוכאָוויטש׳עם בייטראָג צום יזכור בוך, וואָלט נעדאַרפט אַרויסגענעבען וועהרען אין אַ באָונדער בּראָשור, ווייל דאָס איז אַן אַרבייט פון קולטור־היסטאָרישען וועהרט.

נאָך אַ ווייכטיגער אַרטיקל פּאַרדינט דערמאָהנט צו וועהרען, ווי פון שמואל לאקסמאן, ישראל, אַ שילדערונג וואָס שוידערט אויף דעם לייענער און שטעלט אויף די האָר אויפן קאָפּ, וועגן מען לייענט, ווי די דייטשען האָבן דער־שאָסען זייער קינדער אין זיין נענעצ־וואָרט, און דער העלדישער טויט פון זיין דריטען זון. עס נעהמען זיך נישט אויס די זכרונות פון די פּאַרשיידענע זשעליכאָווער אידען, וועלכע שרייבען מיט אזא ליבע און מסירות נפש, וואָס איז ממש צו באָוואָנדערען.

דאָס בוך׳ האָט אַ רייה דאָקומענטען און בילדער פון אומגעקומענע, וואָס מאַכען אַן אומפאַרגעסליכען איינדרוק, בלויז אַנקוקען דאָס בילד פון בעלא שטייהענדלער, די טאָכטער פון שאול חיים נחמנ׳ס, איהר שעהנקייט און צאַרטען אידישען פּנים, וועלכע איז דער־מאָרדעט געוואָרען פון פוילישע מער־דער, איז געגנג אויפגעשוידערט צו וויי־רען. (איהר ברודער סעם שטיין, פון דער היים שמואל שטיינהענדלער) וואוינט אין מאָנטרעאָל און איז באַ־קאַנט אלם נעזעלשאפטליכער טוער; ער אליין האָט איבערגעלאָזען אין זשעלי־כאָוו אַ פאַמיליע פון פינף בריידער, צוויי שוועסטער און עלטערען, וואָס זיינען אומגעקומען הושענא רבה 1942. זיין גרויס־פאַרצווייגטע משפחה האָט נע־צייַלט 150 נפשות און אלע זיינען אום־געקומען!

אזוי איז אָפּגעווישט געוואָרען אַ זיי־

(סוף, זײַט 12)

אונזער ארציקן דאנק פּריינט פּערל וויסנ־
בערג־זילבערבערג פון קאנאדא, פּארן צושיקן
איר אַרטיקל וועגן וויסענבערגן, נעדרוקט אין
"פּרייע ארבעטער שטימע" פון 14טן דעצעמב.

פּרייע אַרבעטער שטימע — פּריי־טאָג, 14טער דעצעמבער, 1956

י. מ. וויסנבערג

(צו זיין 75סטן געבורנטאָג — 1881—1938)

וועט איך גרייך מיטן זכרון אין דער וויטסטער פאַרגאַנגענהייט מיין, געדענק איך אַלעמאָל י. מ. וויסנבערגן אַן אומדערמידלעכן אין זיין שפּעריישער אַרבעט. איך דערמאָן זיך ניט אָן וועלכן ניט איז צייט־אָפּ־שניט, וואו סע זאָל זיין אַן איבערריס, אָ בלויז אין זיין שאָפּן. תמיד פלעגט ער זיצן איבער אָ מאַנוסקריפּט פאַר־טראַכט, ווי אָ ניט־דאָאיקער; אַמאָל אָ בייזער, מיט אָ שטרענג צעברויזט פּנים, ווי דער ים בעת אָ שטורעם, וואָס וואַרפט און שליידערט זיינע וואָסערן מיט אָ סטיכישער קראָפט. בעת איך בין געווען אָ קינד, האָב איך אָודאי מורא געהאַט אים אָנצו־קוקן אין אַזאָ מאָמענט. ער פלעגט אומשפּאָנען איבער דער שטוב און ארויסלאָזן ניט־אַרטיקולירטע קלאַנ־גען, אָדער קללות; אַן אָנדער מאָל האָט זיך איוך אײנמאָל דערהערט אָ לאָכן. איך קוק אַריין אין זיין צימער און מיין: אפשר אונטערהאַלט ער זיך מיט וועמען איבער עפּעס לוסטיק? — נאָר ער — זעט אָפילו ניט מיין דערשיינען אין דער טיר און ער פאַרגייט זיך אין אָ געלעכטער, אָ גע־שטיקטס, ווייל ער האָט קיינמאָל הילי־כיק ניט געלאַכט, נאָר אין זיך, דער־פאַר אָבער ניט צום קאָנען זיך באַ־הערשן; אַמאָל ווידער האָב איך אים געזען אָ געמיטלעכן, אָ צעשמייכלטן און ער פלעגט זיך צוזינגען עפּעס אָ מאָטיוו, אָדער גאָר פייפן; און אַמאָל

פון פּערל וויסנבערג

י. מ. וויסנבערגס טאָכטער.

אין אָ פאַרטראַכטקייט, אָבער אַזאָ רואיקער, ווייכער, אַז זיין פּנים האָט, ווי עס האָט זיך מיר געדאַכט, אײנ־געזאָפּט אין זיך אַלע שטילקייטן פון דער וועלט.

די דאָזיקע געמיט צושטאַנדן זיינע זיינען געווען אָפּהענגיק פון די גע־שטאַלטן און סיטואַציעס, וועלכע ער האָט געשילדערט אינעם געגעבענעם מאָמענט. דער טיפּאָזש זיינער איז געווען, ווי באַוואוסט, אָ פיל־פּאַרבי־קער, אָ רייכער. און אין זיין העלד געווען אָ ברוטאַלער, — איז וויסנ־בערג פאַרקערפּערט געוואָרן אין אים און ער האָט געלעבט יענעמס ברוטאַל לעבן. און האָט ער געמאַלן שטיל־קייט, סובטעלקייט, — איז ער גע־וואָרן די האַרפע, אויף וועלכער עס האָבן אויסגעציטערט די דינסטע נשמה ווי־בראַציעס פון זיין העלד, און אויפן בויגן פאָפּיר האָבן זיך געשיט, גע־שיט אותיותלעך, ווי פאַסיקלעך, שיף־אַראָפּ.

אויף זיין טיש — שטאַרקער טיי און פאַפּיראָסן אָן אָ שיעור.

וועגן זיין פרוי האָט אים געפרעגט: „איטשע, וועלן מיר עסן מיטאָג?" — האָט ער גע׳ענטפערט „יאָ". נאָך דעם „יאָ" איז אָבער גאָר קיין שום ענדע־

רונג ניט געקומען, ווי ער איז פריער געזעסן, אזוי אויך ווייטער. ערשט ווען ס'איז אוועק אַ שטיקל צייט (אמאל האבן עס געקאנט זיין עטלעכע שעה) און זי האט געזען, אז ער איז שוין וויניקער פארטאן אין די מחשבות, האט זי נאָך אמאל איבערגעחזרט איר פראגע. און דאן האט זיך ארויסגעווײַזן, אז ער וויסט גאָרניט פון קיין שום פרעגן אים און פון קיין שום ענטפער פון זיין זייט.

גאט זאל אבער אויסהיטן פון צו־שטיין צו אים מיט דער זעלביקער פראגע בעת זיין ארבעטן! דעמאלט, אַ, דעמאלט איז שוין אויסגעבראכן אַ סקאנדאל אין שטוב. דער פאר־דראס — פארוואס מע האט אים ארויסגעבראכט פונעם גמיט — איז גאווען אין לשער.

און אזוי האט וויינסבערג געשאפן ביכער, וועלכע ער האט אויך אליין ארויסגעגעבן אונטערן „פארלאג־וויינסבערג". אין זיין אייגענעם פאר־לאג זיינען דערשינען 10 בענד. „ווירק־לעכקייט", „רעאלע קרעפטן", „דער איבערגאנג", „דער מאדערנער שד", „דאס בוך פון ליבע", „שטארקער פון טויט", „גורלות, וואס לאכן", „פון מיין ערשטן פעריאד שאפן"**) און צוויי בענד פון דעם 10־בענדיקן ווערק „אין דער טיפער אייביקייט".

דאס איז גאווען אין די יאָרן 1925—1938. אויסער דעם זיינען ביז דאן דערשינען אין פארשיידענע פאר־לאגן און צייט־שריפטן וויינסבערגס שאפונגען, וואס נאָר אַ טייל פון זיי איז אין דער דאזיקער אויסגאבע אריין. ליידער האט ער ניט באוויזן צו פארווירקלעכן זיין פלאן, ארויסצו־געבן אלע זיינע ווערק און 18 בענד בערך זיינען, ניט אנקוקנדיק די ליכ־טיקע שיין, פארברענט גאווארן אין מאנוסקריפט בעת דער אמבאדירונג פון וואַרשע אין יאָר 1939.

**) „פון מיין ערשטן פעריאד שאפן" איז גאווען צוגעגרייט צום דרוק דורך וויינס־בערגן, אבער עס איז שוין דערשינען נאָך זיין טויט, צו די שלושים.

אזוי ארום האט די יידישע ליטע־ראטור געליטן אַ שרעקלעכע אבידה.

גרויס איז מיין חלק שולד אין דעם דאזיקן אומגעהייערן פארלוסט; האב איך דאך מיט מיינע אייגענע הענט אוועקגעטראגן די 18 בענד פון דער שטוב, כדי זיי צו באוואָרענען אויף אַ זיכערן פלאץ (וואו די היטלעריס־טישע באמבעס האבן, לויט מיינער און מיין שוועסטערס אויסרעכענונג געהאט וויניקער שאנסן צו דער־גרייכן). און דאך האט דער גורל גע־וואלט, אז מיר זאלן זייער אפגעווויישט ווערן פון דער וועלט ניט קאנען אויסמיידן.

אין יענע שרעקלעכע טעג ווען וואַרשע איז געווען ארומגעכאפט מיט פלאמען און הרוגים האבן זיך געוואלד־גערט אין די גאסן, איז געשטאנען דער קריטיקער יצחק בערנשטיין און געווינט, וו׳ אַ קליין קינד אויף וויינס־בערגס 8 בענד „אין דער טיפער אייביקייט" (2 בענד פון דעם ווערק זיי־נען דערשינען, ווי אויבן גזאגט, אין בוך־פארם), אויף דער דראמע „דער נייער מארגן", אויף דער 3־בענדיקער פאעמע „אסתר", אויף דעם פריש־אנגעהויבענעם ראמאן געשריבן אין דער פארם פון בריוו, אויף דעם צו־געגרייטן צום דרוק בוך פאמפלעטן, אויף די דערציילונגען, נאוועלן, עסיי־ען, קריטישע אפהאנדלונגען, איבער־זעצונגען — דאס אלץ איז אוועק מיטן רויך!

י. מ. וויינסבערג האט פארענדיקט זיין לעבן אין יאָר 1938. ער האט ניט געאנט, אז אזויפיל ארבעט זיינע וועט אפגעווישט ווערן פון דער וועלט. און דאך איז אים אויך זייער שווער געווען שלום צו מאכן מיטן גדאנק, אז צוזאמען מיט אים וועלן מוזן אפ־שטארבן די אלע ניט ארויסגעברענגטע נאך שאפונגען. „עס איז נאך אזוי פיל ארבעט צו טאן" — וואלט איר געקאנט לייענען פון זיין שווייגדיק פנים. ער האט די און ענלעכע רייד ניט גע־רעדט. ער איז געשטארבן, ווי אַ מאן. ער וואלט היינט אלט געווען 75 יאָר. וואלט ער באוויזן צו טאן אלץ לויט זיין פארמעסט? — וועדליג זיין שעפערישע פאטענץ וואלטן אים, ווי מיר דאכט

זיך, קיין צוויי לעבנס ניט געסטייעט. זיין פּרוי פלעגט אים טאָקע אָפּט זאָגן אין אַ וויץ: איטשע, דו וועסט דאָרפן לעבן 200 יאָר... און דאָ האָט ער גענומזט אַוועקגיין אַזוי פּרי.

איז טאָקע אַלץ געבליבן שטיין, ווי ער האָט עס געלאָזט ביז היינטיקן טאָג. מער זיינען זיי ווערק ניט געווארן צוגויפגעזאַמלט און דאָס אַרויסגעבן זיי איז ניט בנימשך געווארן נאָך זיין טויט, שוין 18 יאָר. און ווי קאָן מען נאָך אַזוי פּאָסיק אָנווענדן דאָס ווערטל: „אם אין אני לי מי לי?"

די בערך 18 בענד כתבים, וואָס זיינען אַוועק מיטן פּייער זיינען — צו אונדזער גרויסן צער — מער ניט אומקערעוודיק. האָט אַ מענטש, אַ טרייער דינער פון איר מאַיעסטעט, דער קונסט, געאַרבעט לאָנגע יאָרן מיט התמדה. געלעבט און איבערגעלעבט ווועלטן גאַנצע, רעאַליטעטן און פאַנטאַזיעס שוין אַמאָל געאַנטע און נאָך ניט געאַנטע, געשליפן און געפיילט, געוואויגן און געמאָסטן יעדעס בילד אָן יעדעס ווארט — נאָר דאָס אַלץ איז געגאַנגען לאבוד.

וואָס איז אָבער מיט די אַנדערע בענד; מ'טו די דראָמען, דערציילונגען, נאָווועלן, עסייען, וואָס זיינען יאָ אַמאָל דערשינען אין בוך־פאָרם?

ווען מע רעדט ווענן ווייסנבערגן איז עס אַ מאַניר אַזאַ ביי אונדז צו דערמאָנען „דאָס שטעטל", „דער טאָטע מיט די בנים" און נאָך עטלעכע פון ווייסנבערגס דערציילונגען. וואָס איז אָבער מיט די דערציילונגען „ווי דער גורל פירט", „אין דער שטיל", „אַ רעטעניש", „קינדער", „דריי ווענן", „זעלבסטשוץ", „אָפּגעשטויסן", „גערענגט אַ סוד" און נאָך

צענדלינגער פון זיי, וואָס זיינען שעדעוורען ניט נאָר אין דער יידישער ליטעראַטור, נאָר אויך געמאָסטן מיט דעם מאָסשטאָב פון אַ וועלט־ליטעראַטור?

וואָס איז מיט זיי? — דערויף קאָן מיר קיינער ניט ענטפערן. און עס איז ניט קיין צופאַל. די דאָזיקע שאָפונגען זיינען ניט נאָר ניט באַקאַנט דעם יידישן און העברעאישן לייענער עולם. אויך אונדזערע ליטעראַטור־קענער זיינען זיי מיט, קליינע אויסנעמען, ניט באַקאַנט. און דאָס איז דערפאָר, ווייל זיי זיינען ניט צו באַקומען ניט אין קיין בוך־האַנדל, ניט אין קיין ביבליאָטעק און בכלל אינערגעץ ניט; זיי זיינען ניט צו באַקומען, ווייל מע גיט זיי, גאַנץ פשוט, ניט אַרויס.

איצט שטעלט זיך די פראַגע: קאָנען מיר זיך דערלויבן אויף אַזאַ פאַרשוועכדערישקייט פון גרויסע יידישע קינסטלעריש ווערטן? צי ווערט דערמיט אונדזער יוגנט ניט באַוואוסט?

דער צוקונפטיקער ליטעראַטור־קריטיקער וועט האָבן ניט קיין קליין שטיקל מי אויפצואויקלען דעם גרויסן פלאַנטער; די אַלע קינסטלעך געשאַפענע מאַס־און־געשמאַקלאָזע טענדענציעזע זאַגעכצן און ווערסיעס ווענן דער פערזענלעכקייט ווייסנבערג, וועלכע האָבן זיך אַנגעהויפט אַרום אים, ווי זאָמד, שטיינער און סתם פרעמדע, מינדערווערטיקע מאַטעריעס אַרום דעם גאָלד־אַרץ. עס וואַרט דעם צוקונפטיקן ליטעראַטור־קריטיקער אַ גרויסע, פאַראַנטוואַרטלעכע אַרבעט, וויל דאָס פראַבלעם־ווייסנבערג איז אין זיין מין מיט אַלע זיינע באַגלייטדערשיינונגען — אַן איין־און־איינציקע געשעענעניש אין דער ליטעראַטור־געשיכטע.

אידישער דרוקט פון "קענעדער אדלער",
מאנטרעאל מאנטאג, דעצעמבער 31 ־1956

ש. סימכאוויטש

א. מ. ווייסנבערג

עס האט דין וואָרט געשמיסן און געבענטשט,
מאיז דין וואָרט געוואָרן היס־צעלי־טער פלאם:
דו האסט אויסגעזונגען דאס געזאנג פון הערפאשנעם מענטש,
די גבורה פון זין יאדערדיקן שטאם.

סהאט אויפגעאטעמט דין "שטעטל" מיט נייער קראפט,
וואס האט פון טיפגישן געמוטן ארויסגעפארן:
דו האסט ארויסגעכשופט דעם פין, די שטילע צערן
פון "קריינדעלען", וואס וואָרט צעטראָטן, וי א בלום אויף דרי'ערד.
/נישט געווסט האסטו אז אלץ וועס וועלן דאָרט צעטראָטן,
אויך דין זשעלעכאוו וועס וועלן אויפגעריסן און צעשטערט/.

צוזאמען מיטן זקן, וואס וואלפס א שטיין אין עושר'ס פעלד
האסטו א שטיין געוואָרפן אין רשעות פון דער וועלט
און ביסט אוועק צו זין מיט זיך אליין,
"פון טיפער אי־בי־קיט" דערהערן דאס געוויין.

האבן זיך געצויגן דינע עלנט־שטאלצע טעג
אין טרויער אינגעהילט,
ביז סהאט דער טויט ארום דין ליב א נעץ פארוועבט
און דין הארץ אויף אי־בי־ק אינגעשטילט.

(סוף פון זי"ם 8)

ער חשובע אידישע קהלה. די זשעליכא־ פון בילדער, און דעריבער א זעהר ווער לאנדקלויט פארדינען דעם גרעס־ וועלט־ווייטראָפענע צו דער קולטור־ טען לויב, פאר זייער קאלאסאלע אנ־ געשיכטע פון פוילישען אידענטום, וואס שטרענגונג און נאבעלע ארבייט צו שא־ האט פארלוירען זיין שטאלץ און קרוין פען אוא פרעכטיגען מאנומענט נאך וועלכע די אפנאווישטע קהלות, ווי צייגט זיך גענוג אן ארסענאל פון אידישען זייער פארשניטענער קהלה. דאס יזכור בוך זשעליכאוו איז א ליטעראריש גייסט, חכמה און ארבייטזאמקייט, און זאמלונג פון וויכטיגע דאקומענטען, טי־ נעצויגען מיט זיך די שלשלת היוחסין פון אונזער פאלק מדור לדור...

דער דיכטער וואָס האָט פארלוירן זײַן היים

צו דער ערשטער יאָר־ציַט פון יונג־פארשטאָרבענעם
שרײַבער, ש ל מ ה ב ר י נ ס ק י ז״ל.

שמעון נובערעק

יעדער דיכטער, אפילו דער גאָט־באגאבטער, איז תמיד אומיטלבאר אָפהענגיק פון א בריִטן ארום, און בפרט פון א נאָענטער אינגער סביבה. אָט די עלעמענטן שטעלן מיט זיך פאָר דעם קחאל און כוח פון וואָנען דער דיכטער שעפט זײַן ניסטיקע אינספיראציע, אויך דעם מאטעריאל, און וועגן בעאינפלוסט צו שעפערישע אקטיוויטעט.

מקּאָן דאָס פארגליכן צו אן אידעלער פלאָנץ, צו א יונג פארזעצט בוימעלע, וואָס זײַן וואוקס און אנטוויקלונג איז אָפהענגיק פון א פרוכטבאַרן בודן, סיסטעמאטישע באוואסערונג, זון און זאָרגפעלטיקע פלעגונג. אן דעם קאָן עס נים בליִען, וואקסן און אנטוויקלען זיך, נאָר זענען אין פאָראויס פארמשפט צו פארוויאונען, אָפשטארבן.

אויב דאָס אלץ איז גילטיק געווען אויף דעם ״דישן שרײַבער אין דער אמאָליקער טיף־״דישער היים, וואו ״דישקייט, ״דיש שטיגער לעבן האָט זיך געצויגן לאנגע דורות, פולע הונדערטער יאָרן, געשאפן שורשדיקע טראדיציעס, פעסט אויסגעפורעמטע מנהגים, איז דער באדינג געווען מער נויטיקער פאר א ״דישן שרײַבער, וואָס האָט זיך באוויזן אין א לאנד פון זיד־אסערי־קאנער קאָנטינענט, וואו ער האָט אויפגעבויט זײַן היים אין א נייעם יונגען ״דישן ישוב, וואו טראדיציע און לעבנס־שטיגער איז אן ענין פון דער פארגאנגענהייט.

יאָ, א טראגיש קאפיטל שטעלט מיט זיך פאָר, דאָס וואָס א ״דישער שרײַבער איז געצוואונגען מחמת פיל סיבות, צו פארלאָזן זײַן אלט אינ־געזעסענע היים און איבערוואנדערן מעבר־לים, אין א נייעם ישוב, וואָס איז נאָך בבחינת פארמירן זיך. דער ״דישער קינסטלער איז דעמלט אין א מצב פון פלוצלימדיקער אויסגעוואָרצלטקייט, פון פארליִרן הינטער זיך דעם פונדאמענט און בליִבן הענגען אין דער לופטן. דער קינסטלער פילטזיך דאן וי פאריתומט און געפינט נישט די מעגליכקייטן ממשיך זײַן, זײַן מלאכת־הקודש. אין אזעלכע טראגישע פאלן איז עס ממש נסים וואָס דער דיכטער פארוועלקט נים און עס גיט נים פארליִרן זײַן שעפערישער כוח, אָבער אויף פאמעלעכדיקע וועגעטאציע איז ער דאָך פארמשפט.

אזוי האָט עס תמיד אויסגעזען אין גאָר ״נארמאלע״ באדינגונגען אין לעבן פון א ״דישן שרײַבער, אויב קיין שום אנדערע און באזונדערע ״שטרויכלונגען ״האָבן זיך נים אונטערגעריקט. אז זי זאָלן נאכמער נים שווערער מאכן דעם שרײַבערס שאפערישן דרך.

וואָס שײך דעם יונג פּאַרשטאָרבענעם שרײבער, שלמה ברײנסקי ע"ה, האָט ער געהאַט א ביטערע מערכה. ברײנסקיס לעבן, זײן דיכטערײש לעבן, אָנקומענדיק אין נײעם לאנד, האָבן אים נישט געפעלט קײן "זײטיקע" שטרויכלונגען. פון אלע זײטן האָבן זיך גיעפּנט אָנזעוודיקע "שפּאַרעס" פון וואַנען סהאָבן געיאָגט בײזע ווינטן און זײ האָבן פּאַרפּינסטערט דעם דיכטערס נשמה.

אזעלכע נעגאַטיוע דערשײנונגען וי בטול-באציאונג צו א שרײבער זענען געווען אויך אמאל אין די ײדישע היימען, וועלכע האָבן געווירבלט מיט אן אקטיוו ײדיש לעבן. אויך דאָרט האָט ניט געפעלט קײן גלײכגיל-טיקײט און גרינגשעצונג צו אלע די, וועמען דער רבש"ע האָט באשאַנקען מיט קינסטלעריש בלום. די מענטשן האָבן דערפּאַר געהאט די רעקאָמפּענ-סאציע, וואָס זײ איז אנטקעגן געגאַנגען די גרויסע פּאָלקס-פּערײפּעריע פּאר וועמען זײ האָבן געשאפן, געוואָרן פון איר ג׳יסטיק דערהויבן.

אָפּטמאָל קומען ארויס אומפּאַרשטענדליכקײטן וואָס זענען שוער משיג צו זײן. צו די, וועלכע אויך דאָס וואָס די ײדישע ליטעראטור האָט זעלטן געפּונען וועלכע אָנהענגערשאפט און הילף אין די שורות פון די זאמע און צופרידענע, גראָד אין די היימען פון נויט און דלות דאָרט וואו הונגער האָט געוועסטעט, האָט דער ײדישער קינסטלער אָנגעפּאַנגען ראָפן פּאַרשטענדעניש און אויך קינסטלערישן שטאָף. פון יענע שפּרודל-דיקע קוואלן באזאלצטע מיט טערען און ליד. האָט דער ײדישער קינסטלער שפּעדיק אריסגעבראכט מאָנומענטאלע און ליכטיקע געשטאלטן פון אונזער פּאָלקס-לעבן. זײ האָבן אים פּאַרשאפט דערהויבונג. די אָרעמקײט האָט פּאַרש-טאַנען דעם קינסטלער און אים דערמוטיקט צו זײן שעפּערישקײט.

אויב מיר האָבן באטאָנט, אז נאָך אין דער אלטער איינגעוואָרצלטער היים, האָט דער ײדישער שרײבער און קינסטלער אויך אָנגעפּאַפן א פּינט-ליכע אומגעבונג, איז דאָס אָבער ניט געווען מסוגל צו זײן אן ערנסטער גורם צו רעדוצירן די קינסטלעריש שעפּערישקײט, מהמת אין זײן פּערספּעריע האָט זיך גענפּינען די פילפארבקײט מאסע פון ײדישע האָרעפּאשניקעס "עמ-טיפן", א ריך ײדיש מאסן-לעבן מיט זײנע ראנגלע-נישן און קאמפּליקאציעס. אדרבא, גראָד אָט דאָס זענען געווען די פעסטע יסודות, דער אָנשפּאר, אדאנק וועלכע יעדער ײדישער שרײבער האָט געקאָנט אָנגיין מיט זײן מלאכת-הקודש, באַרײכערן די שיינע ײדישע ליטעראטור, די ײדישע קונסט.

דאָס זעלבע געשעט אויך מיטן יונגען ײדישן שרײבער שלמה ברײנסקי. אליין א קינד פון א שטרענג-פּרומער, חסידישער האָרעפּאשנער היים, וויט פון רחובות און שפּע, דערפּאר געצוימט מיט גדרים און סיוגים. ער הערט אָבער אויך באַצוינגען אין יענער פּרילינגס-צײט פון די נײע ײדישע וועלטליכע גאולה-אידיען, וואָס האָבן מיט גבורה אויפגעפּראלט די ײדישע היים רוסנדיק אלץ און אלעמען צו נאציאָנא-לער און סאָציאלער גאולה, געמיינט דאָס אינגעץ פּאָלק און לאנד, עוועג-טועל די נאָרע וועלט.

אין זײן נאָר יונגען בלי, וועלט דער קינסטלער ברײנסקי געצ-וואונגען צו וואנדערן מעבר-לים, זוכן א נײעם מקום-מקלט בכדי צו

קאָנען אויפֿשטעלן זײַן הײַם.

געקומען אין דער נײַער הײַם אויפֿן אמעריקאנער קאָנטינענט, אין דער הויפּט שטאָט פון קאַלאָמביאַ, לייגט ער באלד אָנעק אויף אלץ זײַן פּערזענליכן חוזק. צי דאָס איז געווען א קולטור־אקט, צי א ײַרציט נאָך א ייִדישע פּערזענליכקייט, צי די גרינדונג פון א פּערי־אַדישע אויס־גאבע אויף ייִדיש שפּאַניש, צי דאָס זענען זײַנע קינסטלעריש דערצײלונגען געדרוקט אין דער לאנד־פּרעסע. די ברכה פון זײַן טאלאנט און אידלקייט איז קאָנסטיק אויף אלץ, און מען הָאט אים ליב, אויך זײַנע דערשינענע ביכער הָאבן אין זײַן נײַעם היימלאנד באקומען דעם ריכ־טיקן אָפּקלאנג.

אָבער בײ דעם אלעם הָאט דער שרײַבער בריינסקי דאָך אָנגעטראָפן אויף פּינטליכקייט גראָד מצד דעם ייִדישן טײל, און דאָס הָאט דעם קינסט־לער פּראשאפט היימישקייט, פּאַרבינדערט זײַן אזוי אויך שוערן מצב אין דעם נײַעם היימלאנד. עס הָאט קיינעם פון אײַנעם צד נית אײַנגעפֿאַלן, דאָס הָאט די נאָר פּרעמדע חושבים פון לאנד הָאבן נעהָאט בלויז שבחים אויף בריינסקיס השבון. דאָס אלץ הָאט נית "דערגרייכט" צו די הערצער, וועלכע זענען אין לויף פון יאָרן פּראָפעסאָר גענאָרן פון רייכטום. דעם פּראָפיזאמטן שרײַבער הָאט דאָס שוער מצער געהָאט, נאָכמער באשוערט זײַן נית ליכטן לעבן.

דער שרײַבער פון די שורות, הָאט אין געהָאט זײַן נאָנטסטער חבר, קאָן עדות זאָגן, אז אָט די שוידיקע באציאונג הָאט בריינסקיס געמיט און מצב־רוח פּראָפיטערט, זעלטן הָאט מען הָאט געקָאנט בריינסקין זען א מוטיקן.

למען האמת מוז אויך געזאָגט ווערן, אז א חוץ דעם צד פון אויפֿגעקומענע ייִדישע גבירים, הָאט הָאט נעגירט בריינסקין/זי הָאבן אים נית פּראשטאנען, פּשוט נית געהָאלט פּראשטיין/אין אויך געהָאט א ייִדישער טײל הָאט הָאט זיך אויסגעשיילט פון דעם ארום נית געקָאנט זיך בלויז צו מאכן "אמעריקא", אָט דער קליינער טײל הָאט בריינסקין יא אָפּגעשאצט, פּאָזיטיוו זיך באצויגן צו אים, ווער ווייסט, ווי אנדערש הָאלט בריינסקיס היגער דערנער־הענג אויסגעזען, טאקע אין דער דאָזיקער ווערמער ארום־ריגלונג און ער הָאט זיך דערין שטארק געניטיקט.

די דאָזיקע ווערטער ברענג איך ארויס אפֿן, למראות־עין, לשבח פון מינע קאָלאָמביאַנער - דער עיקר די באנאטאנער מיטבריידער צו ווייטן דער גורל איז גאָרנית געווען בריט־האַרציק, איך מין אין מאטעריעלן זין. דערפאר זענען זיי באשאָנקן געווארן מית עכט מענטשליכע און ייִדישע נעפילן אָפּצושאצן אין מענטשן דאָס ערליכע, און די נייסטיקע חשיבות נעשטעלט העכער די עקָאָנאָמישע מאיָאנטקייט...

אָט פּאר די מיטבריידער מינע אין קאָלאָמביאַ, מינע טיפסטע נעפילן פון אנערקענונג, פּאר דעם הָאט זיי זענען געווען דער דירעקטער גורם פון פּארלייכטערן דעם ביטערע מערכה אין שוערן לעבנס־נעראנגל פון שלמה בריינסקי ז"ל, וועמענס איבערגענבענקייט הָאלט נאָך פיל שוערער געווען.

חוץ די שוארצע הָאלקנס, הָאט הָאבן אזוי שוער געדריקט אויף

/סוף אויף זײַט 30/

שייע שטשעטשיניאזש — פּאנטאָם

מענטשן פון מיין שטעטל

דערצײלונג

דודל, פּלענט מען אים רופן אין שטעטל. ער איז שטענדיק געווען צופריידן, שטענדיק מיט א געלעבטערל, זיך נישט איבערגענומען מיט זײַן אַרעמקייט. ער האָט געזוכט, אז גאָט האָט באשאפן די וועלט און געהתמעט, ווער עס זאָל זײַן רייך און ווער אַרעמ. און אויב אויף אים איז דער גורל אזוי אויסגעפאלן, מוז ער דאָס פּאר ליב נעמען. ער האָט אָבער קיינמאָל ניט פּארלוירן דעם בטחון, אז דער וואָס לעבט אייביק, וועט אים נאָך אויך געבן גליקלעכע טעג.

געהאט האָט ער נאנצע דריי מלאכות: ער איז געווען א שוסטער, א געהילף ביי א קאָוואל און צו דעם נאָך צונעטראָגן וואסער אין די גבירישע שטיבער. אָבער ווי זאָגט זיך א ווערטל: „א סך מלאכות און וויניק ברכות". מיט די אלע מלאכות איז דודלען שווער געווען אויסצוארבעטן פּרנסה. זיין פאמיליע האָט זיך אלע מאָל פארגרעסערט, געהאט א סך קינדערלעך. געבליבן איז ער נאָר ביי זיבן: פּיר זין און דריי טעכטער.

צו איין זאָך האָט דודל געהאט מזל: ער האָט געהאט שיינע, געראָטענע קינדערלעך, און די גבירים פון שטעטל זיינען אים דערפאר מקנה געווען. דודל איז דערמיט געווען צופריידן. ער פלענט זאָגן, אז גאָט ווארעמט לויט די קליידער. און פאר די, וואָס האָבן א סך קליידער, איז די געטלעכע ווארעמקייט פיל קארגער. די גבירים האָבן געלט, וועלן זיי וועלן דארפן טאָן שידוכים מיט זיערע טעכטער, האָבן זיי צו געבן נדן. מיינע טעכטער וועלן ברוך השם טאָן שידוכים אָן געלט.

זיין עלטסטער זון, ישראל־אייזיק, איז געווען אלט 11 יאָר, וועלן דודל האָט אים אוועקגעשיקט אין דער אלעקסאנדרער ישיבה. די מלמדים פון שטעטל האָבן געזאָגט דודלען, אז דאָ איז שוין נישטא, ווער עס זאָל מיט אים לערנען. ער האָט זייער א גוטן קאָפּ און קען אריסווואקסן א תלמיד־חכם.

ישראל־אייזיק פלענט אָפט שרייבן בריוו צו זיינע עלטערן, אז מען זאָל וועגן אים נישט איבערקלערן, עס פעלט אים גאָרנישט, ער לערנט און עסט טעג לויט דער איינשטעלונג פונעם ראש־ישיבה. דודל האָט פון דעם נעקוואָלן פון צופריידנקייט. ער האָט אוועקגעטראָגן דעם בריוו צום רבין רב שיעלען, כדי זיך צו טיילן מיט דעם נחת און פרייד, וואָס ער האָט געהאט פון זיין זון.

דודלס פרייד האָט אָבער נישט אָפּגעשאפט די ארעמקייט אין זיין היים. דאָבען, זיין פרוי, האָט דאָס הארץ ווי געמאָן, ווען זי האָט געזען, ווי איר מאן קומט אריין אין שטוב פון דער ארבעט א פארפרוירענער, די באקן רויט פון פראָסט, די קאפּאטע וויים פון שניי, זיין בריטע בארד האָט מען נישט דערקענט, זי האָט אויסגעזען ווי אין שטיק אייז. דודל פלענט זיך קלאפן מיט די הענט אין די ארעמס אריין, כדי זיך א ביסל צו דערוואַרעמען.

די קינדערלעך זיינע האָבן שוין געוווסט די שעה, ווען דער פאָטער זייערער דארף אהיימקומען, האָבן זיי זיך ארויסגעשטעלט אויף דער שוועל און אים אפּגעווארט, אריינקוקנדיק אין די קובלעס, צי עס ליגט עפעס. דודל פלענט פאר די פאָר גראָשנס, וואָס ער האָט פארדינט, אינקויפן ברויט, עפּל, בארן אזן אמאָל א פאָר קיכעלעך פאר זיינע קינדערלעך. עס האָט זיך אָבער געמאכט א סך טעג, וואָס זיי האָבן אומזיסט געווארט, זיי האָבן אריינגעקוקט אין די קובלעס און די קובלעס זיינען געווען פול מיט ווואסער, אנשטאָט ברויט, די באלעבאטים האָבן אים נישט באצאָלט, און כדי נישט א היימצוקומען לידיק, האָט ער געברענגט וואסער פאר זיך.

זעעדיק זיינע קינדערלעך אריינגיין טרויעריק, פלענט דודל פארצײלן א מעשהלע און אריסרופן ביי זיי א געלעכטערל, און אזויארום מאכן פארגעסן זייער הונגער. דאָס הארץ האָט אים גוט ווי געטאָן, זענ־

דיק, אז זיינע קינדערלעך הונגערן. נאכמער האט גע־ליטן זיין ווייב, ווען אירע קינדערלעך זיינען געגאנ־גען שלאפן אן וועטשערע.

וועלנדיק צוהעלפן איר מאן צו דער פרנסה, האט זי זומער זיך אויפגעהויבן 3 פארטאג און אוועק אין וואלד קלויבן יאגדעס. צוריקקומען פלעגט זי, ווען די זון האט שוין אנגעהויבן פארגיין. די צוויי טעפ יאגדעס, וואס זי האט אנגעקליבן, האט זי פארקויפט די בעקערינס און פארן געלט איינגעקויפט ברויט, א ביסל מעל און אויך אפגעבאקן אביסל חלהלעך מיט יאגדעס פאר אירע קינדערלעך.

אזוי איז געווען א גאנצן זומער. זי פלעגט זיך קלאגן פאר איר מאן, אז די זייטן טוען איר שטארק וויי פון זיצן א גאנצן טאג אין וואלד און קלויבן די יאגדעס, אבער זי נעמט אלץ פאר ליב, אבי אירע קינדער זאלן האבן א שטיקל ברויט צו עסן. נישט איינמאל האבן די קינדער איבערגעקלערט, ווען זיי האבן נישט געזען די מאמען אין דער שעה, וואס זי פלעגט קומען אלע טאג. זי האט זיך פילמאל פאר־שפעטיקט צוליב די שטורעם־רעגנס, וואס זי האט איבערגעווארט אונטער די ביימער, כדי נישט אהיימ־צוקומען מיט די ליידיקע טעפ; אבער דעם טאג האט זי שוין א היימגעברענגט נישט מער ווי איין טאפ יאגדעס, און געקומען איז זי אויסגעווייקט, אז עס איז געווען א רחמנות אויף איר צו קוקן.

ווען עס האט זיך דערנענטערט דער ווינטער, איז דאבע געווען פארזארגט — זי וועט נישט קענען צו־העלפן צו דער פרנסה. איר מאן, דודל, האט איר אויס־גערעדט — זארג נישט, עס איז דא א גרויסער גאט, וואס זארגט פאר אלע מענטשן, וועט ער אויך פאר אונדז זארגן, ער וועט אונדז ניט פארלאזן.

דער גרויסער גביר, דער רייכסטער פון שטעטל, רב אברהם יצחק, איז געווען אן אלעקסאנדערער חסיד. אויף די ימים־טובים איז ער געפארן צום רבין און דודל האט מיט אים מיטגעשיקט א גרוס פאר זיין זון, וואס האט געלערנט אין דער ישיבה.

ווען רב אברהם יצחק איז בשלום אנגעקומען קיין אלעקסאנדער, האט ער טאקע ניט פארגעסן צו טאן די טובה דודלען און געפרעגט דעם רבין אויף זיין זון ישראל־אייזיק. ווען דער רבי האט אים געזאגט, אז ער איז דער בעסטער ישיבה־בחור און ער וועט איינ־קורצן באקומען א התר הוראה אויף צו ווערן רב, איז ער געבליבן דערשטוינט. ער, אזא גביר, האט ניט דאס מזל.

צוריקקומענדיק אין שטעטל, האט רב אברהם יצחק געשיקט נאך דודלען און אים איבערגעגעבן א גרוס. דודל איז גלייך געלאפן צום רבין זיך טיילן מיט די פרייד. אין שטאט האט אברהם יצחק געלאזט פאלן ווערטער, אז ער וואלט זיך געוואונשן צו האבן אן איי־דעם ווי דודלס זון, נאר ווי פאסט עס פאר אברהם יצחקן, אז דודל זאל זיין זיין מחותן. די ווערטער זיינען דערגאנגען צו דודלען און דאס האט אים שטארק וויי געטאן. אומאויפהערלעך האט ער מיט זיך אליין איינגעטענהט: „וואס פאר א מיוחס איז ער מיר? באשר בכן, ער האט א סך געלט און א הויף אין ווארשע! האט ער, דער גרויסער גביר, ניט באפוילן זיין אדמיניסטראטאר, אז ער זאל זיין זון ארויסווארפן פון דער דירה, ווייל ער האט ניט באצאלט קיין דירה־געלט. האבן דאך אלע „בלעטער" אין גאנץ ווארשע און גאנץ פוילן מיט אים געקלונגען, אז א טאטע האט ארויסגעווארפן זיין זון פאר ניט קענען צאלן קיין דירה־געלט."

לאנגע ארן. האט דודל נישט פארגעסן די באליי־דיקונג. איינמאל, מיט יארן שפעטער, זאגט ער צו זיין ווייב: — איך וויל ניט פארטוישן מיין ארעמקייט און מענטשלעכקייט פאר רב אברהם יצחקס געלט. הייזער און שלעסער. מיינע טעכטער האבן שוין ב"ה חתונה געהאט און געקראגן לייטישע מענער. אייניק־לעך האבן מיר — זאל זיי קיין בייז אויג ניט געשען. די זין זיינען אלע בעלי־מלאכות און פון ישראל־אייזיקן האבן מיר אויך נחת, ער האט שוין חתונה געהאט און געווארן א רב אין גאסטאנין — און פארגעסט ניט אן אונדז. אבער, דאכט זיך מיר, דאבע, אז אונדזער יונגסטער זון גייט אראפ פונעם גלייכן וועג. עפעס האב איך ביי אים געפונען א טריף בוך פון איטשע מאירלען, און אויב ער לייענט זיינע ביכער, וועט פון אים קיין לייט ניט זיין.

— רעד נישט קיין נארישקייטן — זאגט אים דאבע, — פארקערט, ער וועט ווערן קלוג. איטשע מאיר איז היינט פון די גרויסע, ער שרייבט אין די בלעטער און שרייבט אויך א סך ביכער. זיין פאטער יחוסט זיך מיט אים, ער זאגט, אז זיין זון איז אין

ווארשע א גאנצער לײטעראטור און ניט נאָר אונדזערע זין לייענען זיינע ביכער, נאָר דאָס גאנצע יוננווארג לייענט זיינע ביכער.

— ער קומט שוין אין פאריין אריין, — לאָזט זיך נישט בארואיקן דודל — ער פירט אָן שטרייקן, געוואָרן א גאנצער רעוואָלוציאָנער, ווײַל איבערמאכן די וועלט. מען קען אים, חלילה, אריינזעצן און מירן ניט וויסן, ווּ זיין געבירן איז אהיינגעקומען. ער האָט שוין אפילו דעם שטילן שאולקען, דעם ברודער זיינעם, אין פאריין אריינגענומען. דער פאריין וועט אונדז אומגליקלעך מאכן.

— דודל, רעד נישט קיין נאַרישקייטן, וועט עס וועדט אן ארבעטער, גיט גלייך אין פאריין אריין. דער פאריין מאכט זיי ניט אומגליקלעך, דאָדט מאכט מען, זיי זאָלן פארדינען בעסער, זיי זאָלן לייענען בי־כער און קענען ארויסקומען נאָר גרויסע מענטשן: גבירים שיקן זייערע קינדער אין די שקאָלעס אריין און אָרימע קינדער גייען אין פאריין אריין.

אינמיטן דעם געשפּרעך צווישן דודלען און זיין ווייב, איז יעקל, דעם שכנס זון, געקומען צו לויפן מיט דער טרויעריקער בשורה, אז מען האָט שאולקען מיט זיין יונגערן ברודער איינגעזעצט; אויף א וואל־מיטינג האָט שאולקע אנטוואָפנט א פּאָליציאַנט און דער יוננערער האָט אַרגאַניזירט א ווידערשטאַנד.

— נו, וואָס זאָגסטו איצט דאָבע? — האָט דודל זיך אָננעכאפט אין דעם געשעעניש ווי אין א מציאה — דו האָלסט דאָך פאר זיי! אז איך זאָג זיי אמאָל א פּאָר ווערטער, מישסטו זיך שטענדיק אריין, מיינסט אז איך ווייל פאר זיי עפעס שלעכטס...

— וואָס טוט מען איצט? — האָט דודל זיך נע־ערגערט, פארגעסנדיק אין זיין ויכוח מיט דאָבען — ביידע איינגעזעצט. איך וועל מאַרגן, א"ה, גיין צום רבין, רב שיעלע, פרענן ביי אים אן עצה.

און דודל איז טאקע נעגאנגען צום רבין. דער רבי האָט אים נעזאָגט, אז ער זאָל זיך נישט זאָרגן. מ'וועט זיי איינזיכן ארויסלאָזן. און, אז מען וועט זיי ארויסלאָזן, זאָל ער קומען מיט ביידע זין צו אים.

וועז מען האָט באפרייט זיינע זין האָט דודל פאר־לאַנגט פון זיי, אז זיי זאָלן מיט אים גיין צום רבין. שאולקע האָט זיך אָפּגעזאָגט. דער יוננערער זון האָט געזען, ווי זיין פאָטער לייגט שטארק פון דעם, האָט ער באשלאָסן צו גיין.

וועז דודל איז נעקומען מיט זיין יונגערן זון צום רבין, האָט דער רבי געהיסן דודלען ארויסגיין און נגערעדט מיט זיין זון אויג אויף אויג.

— דיין טאטע האָט זיך פאר מיר פארקלאָגט, אז דו ביסט אראָפּ פון גלייכן וועג און דו האָסט נאָך אי־בערגעפירט דיין עלטערן ברודער. דו ביסט נעווען אזא ווויילער בחור, דו פלענסט שטענדיק קומען מיט דיין טאטן צו מיר און שוין א לאַנג צייט ווי איך זע זיך נישט ביי מיר אין „שטיבל". דו קענסט זיין אן ארבעטער און אויך קומען צו מיר און זיין פרום און ישט אָנטאָן דיין טאטן קיין צרות. נו, דו זאָגסט מיר צו?

מיט רעספּעקט האָט אים דער יונגטלעער נע־ענטפערט:

— איך האָב גרויס דרך־ארץ פאר מיין פאָטער און דערפאר בין איך היינט נעקומען מיט אים צו איך. איך בין שוין נישט קיין קינד, איך נעהער שוין א פּאָר יאָר צו דעם פאריין און אלס ארבעטער פאר־טיידיק איך די ארבעטער־אינטערעסן, דערמיט באַ־איך נישט קיין שום פארבּרעכן.

דער רבי, אויסהערנדיק זיין אמאָליקן אָנהענ־גער, האָט גלייך פארשטאנען, אז ער האָט דאָ שוין צו טאָן מיט א באווּסטזיניקן ארבעטער. ער האָט אריינ־נערופן דודלען און אים דערקלערט:

— דו האָסט א ווויילן בחור, זייער א קלוגן. גיי א היים, דו וועסט פון אים האָבן נחת.

דודל האָט שלום נעמאכט מיט זיין שיקזאל און שוין באשטאנען אויף אלעם.

זאָל די דערציילונג מיינע דינען פאר אן אייביקן אָנדענק נאָך מיין פאמיליע, וואָס איז אומגעקומען; פון די היטלער־באנדיטן.

כבוד דעם אָנדענק פון די אומשולדיקע היטלער־קרבנות!

פון דער נאָענטער פארגאנגענהייט.

יהודה בן שלום חיפה

איך קאָן בשום אופן נישט פעסטשטעלן, אין וועלכן עלטער פאנגען מענטשן געוויינליך אָן צו בלעטערן זיערע אייגענע מוחות, ארויפצונעמען זכרונות אויפן פאפיר. אונזערע חכמים, וואָס האָבן אייגענטלעך די עלטער אין פארשידענע תקופות, זיי עס ווערט דערמאָנט אין פרקי אבות, האָבן אין דעם פארגעסן. מיר דאכט זיך, אז זיי נאָר מען טרעפט ארין אינם "פאר־ שטענדליכן צעגנדליק"/בן ארבעים לביינה/הויבט אָן א שאָד זיין יעדער פארבייגייער טאָג, עס דערגייט נאָך אמת ניט צום קלאמערן זיך פעסט אין יעדן זון־אונטערגאנג, דאָס קומט וואָרשיינליך "אביסל שפעטער", נאָר אפילו אין דעם דערמאָנטן צעגנדליק, הויבט שוין אָן זיין א שאָד יעדער טאָג און יעדער אָנפאַנג, וויל א טבע האָבן די טעג און די אָנפאַנג, אז זיי שלעפן נאָך זיך וואָכן און די וואָכן חדשים, ביז וואָס וועלן דערוואָרפן מען שוין א פרישן קאלענדאר... און דאָן, כדי צו פאַרלענגערן די צייט, הויבט מען אָן דערמאָנען די פארגאנגענהייט.

זיין איך יעצט אין שטוב, קוק זיך אין אין מיין הויכן, צארטן, עלטסטן זון, וועלכער דרייט זיך יעצט ארום אין שטוב.

עס איז מיר ניט געלונגען צו טרעפן זיך מיט אים אין מדבר סיני, בעת צופליק האָבן מיר ביידע באקומען אורלויב, נאָכן ענדיקן זיך פון די קאמפן.

- זיצנדיק, שוימען מיר ארויף אויפן זכרון פארגאנגענע צייטן, דאָס יאָר 1948, שוין באלד 9 יאָרן איז דאָס באמת בלויז 9 יאָר? מיר דוכט זיך, אז שוין א גאנצער דור איז פאַריבער. פרובירנדיק פארגלייכן דעם "דאמאלס" מיטן "היינט", אלץ איז דאָך אזוי אנדערש. דאָס לאנד, די עגמטיקלונג, דאָס מיליטער. איך דערמאָן זיך אן אָנפאַנג, גלייך נאָכן ביטערן שלאכט אין עמק הירדן - זיי עס איז מיר געלונגען אויף אייניקע שעה אהיים צו קומען, אין אוטאָסאָרא באדינגונגען האָט אונזער מיליטער דאָן, אויף יענעם פרישן געקעמפט, אפילו קיין ביקס פאר יעדן קעמפער איז דאָך ניט געווען, און אפילו דער אויסערליכער אויסזען, זיי פארטיזאנער, וויל ווער האָט דאָן געטראכט וועגן אינטיליכע מונדירן, א פשיטא, אז אעראָפלאנען, טאנקען, הארמאטן און מאשין־געווער, איז נאָר געווען ביים שונא, און טראָף דעם, אויך אין יענע באדינגונגען, האָט אונזער מיליטער־ארמיע, וואָס איז נאָך דאָן אפיציעל, נישט אלס געווען קיין עשטויסן צו זייערע נרעניצן.

אזוי מיר האָבן אין עמק־קאמף באצאלט מיט רואינען אין די משקים און דער עיקר, פרישע בערגלעך אויפן בית־הקברות אין דגניה, וואו עס זענען אויף אייביק באהאלטן געווארן צוויי אנדערע, מיינע גוטע יונגע־חברים, מיט וועלכע איך בין געווען צוזאמען אויף יונגע־צוזאמענ־ פאָרן, הכשרה, אויפן שיף אין וועג קיין ארץ ישראל און נאכהער אין די

מאנדעל-גערטנער אין רחובות, צוזאמען שיינע יונגע-חלומות געוועבט, פלעגער פון בויען דאס היימישע לאנד, פלענער וועגן צוקונפט, היימען א.ז.ד. און יעצט, אזוי טראגיש זיך נעשיידט און בלויז אויף זייער קבר קאנען די חלומות דערמאנען.

און דאן, אין נוה שאנן, וואו עס זענען קאנצענטרירט געווען די פרויען און קינדער פון עמק, וועלכע זענען עוואקואירט געווארן גליך ביים אנפאנג פון די קאמפן. און דאן האט איך מיינע פריינ שטונדען פארבראכט אין די נעזעלשאפט פון די יחזמימלעך, די יונגינקע, וועלכע אטייל פון זיי וויסן נאך נישט זייער בישערן גורל, אמת, דער נצחון איז אומגעהויער גרויס, דאס לאנד איז נערעטעט פיל ציים וועט נעמען ביים שונא, בייז ער וועט ענדיקן זיינע וואונדען היילען, אבער די קינדערלעך פון מיינע חברים, זיי האבן נעפעלט דעם מיערסטן פרייז באצאלט פארן נצחון. פיל איך זיך שולדיק כלפי זיי, זיין איך און פארברייניג מיט זיי איך דערציילט זיי נישט וויי עס זעט אויס דער עמק נאך די שלאכט, וועגן דעם חורבן פון די הייזער, די שטאלן, די הויפן אין וועלכע עס וואלגערן זיך צענדליקער נופות פון נעהארגעטע קוה, און בכדי צו פארמיידן דאס נעשטאנק, אין די היץ פון עמק הירדן, זענען זיי מיט קאלך באשאטן נעוואָרן, וויי פון די חרוב נעוואָרענע הייזער-שטיין דריען זיך ארום טויזנטער עופות פון פארשידענעם עלטער און עס איז נישטא וואר עס זאל זיי אביסל וואסער נעבן, וויי דער באדן אין הויף איז צעגראבן פון בונ- קערס און שראפנעלן, פעלדער וואס וועלקן אונטער די שטראלן פון די מאי-זון, בויימער וועגלדיקע מיט צעבראכענע צווייגן, דער וואסער-טורם א צעלעכערטער און ארום דעם הויף, באלד לעבן פארקן, אין די פארגעלבטע קאנטשיזנע פעלדער, וואלגערן זיך פיל קערפער פון די סירישע "העלדן", און די ריחות דערמעגליכן קוים צו אטמען.

איך דערציל זיי, וויי אין הויף פון דגניה זענען טאנקען אריינ- געדרינגען און ידישע קאמפער ממש מיט די העגט זיי פארהאלטן און 1 טאנק שטייט נאך אויפן זעלבן פלאץ וואו ער איז פארניכטעט געווארן.

איך דערציל זיי וויי מיין שוואגער, איינער אליין, איז געבליבן פון א גאנצע טראפע, נאך 9 שעה וואנדערן צוישן טאנקן און פיינטליכע טרופן און איז בשלום מיט זיין בייקס צוריק געקומען.

איך דערציל זיי וועגן די הויכקייט פון מאראל און גייסט פון די קאמפער און די חברים פון קיבוץ, וואו עס וועלן אנגענומען די שנעלסטע שריט, כדי זיי וואס שנעלער אהיים צו בריינגען.

איך קוק אין זיערע אינעלעך און ביידע האבן מיר מורא פאר מעגליך נעשטעלטע פראגן, וועגן נעמען פון יחידים...צוישן זיי זיצט אויך מיין 11 יאריקער עזרי, זיינע ברוינע אויגעלעך פינקלען, ער בעט מיך נישט נאך צו דערציילן, ער פרעגט נארנישט, צי האט ער נישט געוואלט בייַ זיי קנאה דערוועקן, וואס ער האט אי דעם נצחון, און אויך א פאטער, דאגעגן האבן א טייל בלויז דעם נצחון. אדער אפשר האבן די מלחמה דערציילונגען און די פארשטעלונג פון דעם מעגליכן גרויל און פרעכטיקן עמק אויף זיין יונג הערצעלע א זיין טיפן אינדרוק נעמאכט? איך וועל עס שוין קיינמאל נישט זיסן, וויל איך האב אין יעדע

תקופה זיצט דאן,קוים געגלויבט אין ערציערישן וועלט,אים צו פרעגן וועגן דעם.

און יעצט,זיך איך וידער,צוריק קומענדיק מיט 8,1/2 יאר שפעטער פון א מלחמה,דאסמאל ביידע,אין אינהייטליכע צ.ה.ל. מונדירן, בלויז אין פאמיליע-קרייז,און דאסמאל שוין מיר שוין ביידע.פאר אונזערע אויגן שוועבן די אומענדליכע מדבר-וויטקייטן פון סיני-מדבר, די פרעכטיק שיינע מדבר אזיסן,זייער נאטור-שיינקייט.טעג זיך ארום-געדרייט אין געגנטן,וואס בלויז זייערע נעמען הויכן מיט געשיכטע, גליך וי מיר וואלטן געבלעטערט די בלעטער פון חומש,און טרעף דעם וואס דורך דעם חזמש זענען די מקומות אזוי הימיש און "אזוי אונזער" האבן מיר דאך ביז יעצט צו זיי קיין צוטרים נישט געהאט,און יעצט שטייען מיר מיט ביידע פיס אין דעם מדבר,וואו יידן זענען א פאלק געוואָרן.

דאס מאל זעט זיך ניט בלויז אין מאנק,נאר הונדערטער טאנקען, שוערע און ליכטע,מזרחדיקע און מערבדיקע,הארמאטן פון אלע מינים און גרויסן,פארשידענע וואָגנס,פון מאטאָציקלען ביז אמביבוסן און לאסט-וואָגנס און הונדערטער אלע מיני מיליטערישע שיך שטייען פארן זייז ביים ברעג פון שאסי-אפנים אין די זאמדען איז ליכטער צו אנטלויפן בארוועס... הונדערטער פראָוויזאָרישע קברים,מיט דעם שטאלן העלמעט,אלס א סימן אויף זיי,וי אויך צענדליקער קערפערס וואס אפילו פראָוויזאָריש האבן ניט באוויזן באגראבן צו ווערן.א גרויל נעמט ארום דאס צו זען און א גרויל איז צו טראכטן,וואס חלילה האט געקאָנט פאסירן,וען די מחנה מיט די כלי-משחית וואלט וי א היישעריק זיך אויף אונז א לאז געטאן.און דעריבער זיצן מיר און שוייגן.

שוייגנדיק,דערמאן איך זיך אייגצאלהייטן פון די פארפולקאמטע פעסטונגען,אונטערערדישע און אויף די ערד,מיט די מאדערנסטע מכשירים וי ראדאר,מינען א.א.ו. און דאן טראכט איך,וי נידריק און געפאלן דארף זיין דער מאראל,ניט צו פרובירן זיך פארטיידיקן אונטער אזעלכע פעסטונגען און לפחות ניט פארזוכן דאס צו פארניכטן,בלויז דאן וען מען וויסט ניט פארוואס מען קעמפט,בלויז דאן קאָנען פאָרקומען אזעלכע רעזולטאטן,ביז צום ... אנטלויפן.

אז אונזערע ארומיקע שכנים זענען לויפער-ספעציאליסטן,דאס וויסן מיר נאך פון יאר 1948 אין היפה,עכו,נצרת א.א.נאר אין 1956, אין מדבר סיני,האבן זיי ממש וואונדער אויף דעם געביט באוויזן,פשוט קינסטלער.וען זיי זענען נאר אין ערשטן בארירן מיט צ.ה.ל. געקומען.

און דאָ פרעגט זיך די פראגע, "אלכער שטן זיצט ארום אונז בכדי צו צווינגען מיך אין מיגע יאָרן"צו שפילן זיך אין זעלבער"? מיין זונדל און נאָך צענדליקער טויזנטער אין זיין עלטער - אוועק געבן זייערע בליענדע יאָרן אויף צעשטער-ארבעט? אנשטאט צו באפעסטיקן זייער צוקונפט און וידמען זיך אין לאנד מיט וואס די,זייערע שפעריש כוחות.

און אם די אלע מאסן,מענשן וי מיר,וואס בלויז צוליב וילדע העצע און פאטאלע אומשטענדן,האבן מיר ניט פאר זיי קיין אנדערן נאמען

זי דעם שם כולל "שונא". דאס צחינגט אס די מאסן צו דאנדערן הונדער-
טער קילאמעטערס זיים פון זיערע היימען, לעבן אין באגרענעצטע באדינ-
גונגען, און צום סוף אהעקגעבן דאס טיערסטע און הייליקסטע אין מענטש-
ליכן באזיץ - דאס לעבן, פארוואס? פארוואס? פאר וועלכן ציעל, וואס איז דער
טעם דערפון? וועו אס די אלע מאסן זאלן אזוי אנגעוואנדעט ווערן פאר קאנס-
טרוקטיווע צוועקן, וועו אס די אנצאליקע ארבעטס-העגט, באגליים מיט די
מאדערנע טעכנישע מכשירים וואלטן אזוי אנגעוואנדעט געווארן אין דער געהעריק
ריכטיקן וועג, וואלט מען דאך דעם זעלבן מדבר, וואס שטיט טויזנטער יארן
אין וויסטעניש, געקאגט פארוואנדלען אין א בליענדן גארטן. מיר האבן
אויף זיך, פון נסיון געלערנט, אז קיין שום אבהאלט איז נישטא פארן
מענטשליכן נייטס און נעזי.

די זעלבע מיליאנען וואס האלט אין פינסטערע ארעמקייט
און קנעכטשאפט, האבן זיער היזנה געקאגט אין פרייקייט ציען, מיט די
מיטלען פון די שטחים, און אנשטאט דעם, פירט ער זי וי די אקסן צו
דער שחיטה אנטקיגן אונז, וויסנדיק קלאר, אז קיינמאל וועט ער אונז
ניט נובר זיין, וויל אונזער וילן איז א קלארער, אז מיר מוזן דא
עקזיסטירן און אונזער וילן-עקזיסטענץ איז אזוי שטארק, נאכדעם וי
מיר האבן געזייעט קרבנות און קברים איבערן גאנצן ערד-קוגל, זאגן
מיר געגונגמער ניטו קיין נעטא אין מיטלן מזרח וועלן מיר ניט אויפ-
שטעלן, מיר וילן לעבן און עקזיסטירן אלס א זעלבסטשטענדיק און פרי
פאלק, וואס לעבט און שאפט אהיים פאר די פון פאלק, וואס זיינען שוין
מיעד נאך 2 טויזנט יאר וואנדערן, אונזער שטרעבונג, פרידליכע צוזאמענ-
לעבונג מיט אלעמען.

צוזאמענקלויבן די אלע יידן וואס פילן די באדערפענישן מיר מיר,
אין א שטארקע מדינת ישראל, און דעריבער, וויל עס וועט שטארן אונז
פרובירן, האבן מיר קיין אנדערע בריוה ניט, וי גוט אנגלארגען..

די נעזאגט אין אנפאנג, איז מיר שוער צו באשטימען, צו בין
איך שוין אין עלטער פון זכרונות שרייבן, אויסער דעם, צו פריש זיגען
נאך אין מיין זכרון פארשידענע קוריאזן און עפיזאדן פון יאר 48
און פון די נאר וואס פארנאנגענע תקופה, מעגליך אביסל שפעטער, וועו
מיר וועלן דערלעבן א בעסערע צייט, וועו מיר וועלן זען א וועלט, ניט
אפהענגיק אין די שטימונג פון פאליטיקער, און ישראל וועט זיין בעזונ
באפעסטיקט און זיכער אויף איר באדן, דאן וועל איך זיך באמיען
צעזויפזאמלען מער זכרונות און זיך טיילן מיט זי.

ישראל

נאוועמבער 1956

יהודה בן שלום

מיין שוועסטער ג י ט ל

שיע יחסן
מיאמי פלאָרידא

זכרונות און נעשיכטע

פאָרטזעצונג פון לעצטן נומער בולעטין

גרויסע הערליכע און אומדערשראָקענע העלדישע פרייהייטס-קעמפער זיינען זיי געווען, אַז די גרופע אנארכיסטן:

הערשל בלאשקע, מיטל חאוקס, א קאָפ שוואַרצע האָר, א פּאָר שוואַרצע פייערדיקע אויגן, וואָס האָבן געברענט וועלטן, פּאַרשטעלנדיק מיט זיך א שטיק דינאמיט. ער איז געווען דער טעכניקער פון דער גרופּע, ער פלעגט מיר אָפט געבן 10 קאָפּיקעס אויף שאָקאָלאד און מיך בעטן א טובהלע, "שיעלע" - פלעגט ער מיך מיט גוט ברודערשאפט ארומנעמען - נעם דאָס קליינע טשעמאָדאנטשיקל און טראָג דאָס צו אויף מילע נומער 18, בייַם טויער וואָס אויף דיר וואַרטן א מאן און דאָס בין דיר צונעמען. זיי פאָרזיכטיק, טאָמער זעסטו אז עמיצער שטעלט זיך אָפּ, גיי וויטער, קום נישט צו מיר.

ער פלעגט מיר נאָכגיין פון וויטנס און אינמאָל בין אזא מיסיע, האָט מען ביידע, מיין ברודער יצחק און הערשלען פארהאלטן און עס האָט זיך אָנגעפאנגען א גראָנגל, מיין ברודער איז אנטלאָפן, מען האָט אים שפעטער ארעסטירט און נאָך 3 וואָכן האָט אים די חברה באפרייט.

דער היפּוך איז געווען מיין ברודער יצחק, א הויבער, א קאָפ שוואַרצע האָר, אפאָר פארחלומטע אויגן, א געלאסענער פון דער נאטור. ער איז געווען דער טעאָרעטיקער פון דער גרופּע. אויך ער פלעגט מיך בעטן, איך זאָל אריינגין אין אפטייק און קויפן פאר 20 קאָפּיקעס קוועקזילבער און מיר אָנגעזאָגט, אז טאָמער פרעגט מען מיך צוואָס איך דארף דאָס זאָל איך זאָגן, אז דער טאטע מאכט זיך א מעדיצין פאר זיינע רומאטישע וויטאָגן. צו האָב איך א ייגל פון 10 יאָר, זיך געקאָנט פּאַרשטעלן, אז אין דעם וואליזקעלע טראָג איך טויט, פארניכטונג, און אינדערזעלבער צייט באפרייאונג פאר דער מעגשהייט און העלף צוגרייטן די רעוואָלוציע?..

פון טראָגן טשעמאָדאנטשיקלעך מיט דינאמיט, איז מיר שוין שפעטער גרינגער געווען צוטראָגן פעקלעך שפּיז גיטלען אין פאוויאק אריין.

דער וועמען פאיז געלונגען אריסצורייסן זיך פון צענטן פאוויל-יאָן אין ציטאדעל, וואָס איז געווען א לעבעדיקער קבר, דער האָט געהאט אן אויסזיכט צו בליבן לעבן.

מען האָט גיטלען אריבערגעפירט אין פאוויאק אריין. די מאמע האָט "אינגעליגט" וועלטן, צו קריגן א דערלויבעניש זיך צו זען מיט איר, זי האָט אָנגעשפארט אין די "הויכע פענסטער" און נאָך א שטיקל ציט פון שוערע, ביטערע ארבעט, איז איר דאָס געלונגען.

אָט וואָס מיין שוועסטער מירל, וואָס האָט איר לעבן אוועקגעגעבן צו ראטעווען גיטלען, דערציילט זי סהאָט אויסגעזען די ערשטע באגעגעניש. איך וועל לאָזן ריידן מיין שוועסטער מירל -

" איך מיט דער מאמען זינען געהאן די ערשטע זיך צו זען מיט ניטלען, מין נאנץ לעבן האָל איך יענע באגעגענישן נישט פארגעסן, מהאָט דערלויבט צו ברינגען אביסל שפּײַז און א קליידל. און אָט שטייען מיר בײַ אָפּגעצויטע גראטעס, ניטל שטיט פון יענער זײַט 6 פוס ווײַט, איך האָב דערזען א בלאָס אויסגעצערט פּנים מיט האלב פארלאָשענע אויגן, מיר שטייען הי פארשטיינערטע, איך און די מאמע און קאָנען קיין וואָרט נישט ארויסרײַדן.

איך האָב געפילט הי אויסברעכן אין א געוויין און א שרײַ מאָן: ניטל! וואָס האָבן די רוצחים פון דיר געמאכט? איך האָב זיך אָבער מיט אלע כוחות באהאלטן. נאָך מינוטן שטילשווײַגן, וואָס האָבן אויסגעזען הי ען אײַביקײַט, האָט ניטל די ערשטע אָנגעפאנגען רײַדן: וואו איז יצחק? איך האָב אים גיענטווערט, אז יצחק געפינט זיך בײַ דער מומע רחל, זי האָט פארשטאנען, אז ער איז אין אמעריקא און האָט פרײַער אָפּגעאָטעמט זאָנדיק מיט א געמאכטן שמײכל, גוט, גוט, אויסגעצייכנט!

אויף מין פראָגע, וואָס דערפּסטו ניטל? האָט זי גיענטווערט, אז מקאָן אײַבערלאָזן אין קאנצלאריע. עטליכע רובל, סאײז אָבער אויך גוט אז מהאָט בײַ זיך עפּעס געלט, קאָן מען מיט די וועכטער/קלומשקעס/עפּעס טאָן./מיר האָבן נעריידט ײדיש/

אין 2 וואָכן שפּעטער האָבן מיר נעהאט די צוויטע "סוידאניע", די מאמע האָט אָפּגעפרעגלט לעבער מיט קארטאָפל און איך האָב אין די לעבער אריינגעשופט קליין געלד, וי אויך אין שטיקלעך זײַף און אין הערינג, וען מיר האָבן זיך געזען, האָב איך איר געזאָגט, זי פארזיכטיק, וען דו וועסט עסן די לעבער, דו וועסט דערט פּעפינען זילבערנע בינדלעך, זי האָט פארשטאנען וואָס איך מין און מיט א שמײכל אשאָקל געטאָן מיטן קאָפּ, אויסגעצייכנט, אצינד וועל איך קאָנען באזארגן בריוו דערט וואו מדארף אויף דער דריטער "סוידאניע", האָב איך איר נעדארפט אנטפלעקן דעם סוד, אז איך פאָר קיין אמעריקא און מיר דארפן זיך אצינד געזעגנען אלץ אין מיר האָט געציטערט און איך האָב געפילט הי מין הארץ ריײַסט זיך אָפּ פון מיר. איך האָב מורא נעהאט אז זי זאָל נישט חלשן. אָבער ביסלעכווײַ האָב איך איר צוגעגרײַט צו דעם און איר געזאָגט, ניטל- אינגיכן וועט פארקומען דיין פראָצעס, דן דארפסט האָבן אן אדותאָקאט און דער מאמע האָט נישט קיין נעלד, יצחק האָט מיר געשיקט א שיפּס-קארטע און איך פאָר פאר עטליכע חדשים קיין אמעריקא, איך וועל דערט גוט פארדינען און דיך באזארגן מיט א גוטן אדותאָקאט. זי איז שטיל געוואָרן, איר שמײכל איז פארשוואונדן, האָט אינגעקלאמערט איר קאָפּ אין די גראטעס און מיט פארשטיקטע טערען האָט זי געשעפּטשעט: מירל, מירל, וען וועלן מיר זיך וידער זען, וען? פּערט די מאמע אויך - האָט זי קוים אויסגערײַדט דאָס וואָרט? נין, האָב איך איר פארזיכערט, די מאמע בלייבט דא און איך וועל זיכער קאָנען צוריק קומען צום פראָצעס, זיכער, זיכער - האָט זי געשאָקלט מיטן קאָפּ, און די נראטעס זינען נאָס געוואָרן פון אונזערע טערען. א טויטע שטילקײט האָט אונז אלעמען ארומגענומען מיר האָבן געהערט דעם טיק-טאק פון אונזערע הערצער, נישט קאָנענדיק קאָנטראָלירן אונזערע געפילן און א "סימפאני" פון כליפן האָט האָט

געדויערט מינוטן און האָט אויסגעזען וי אן אײַביקײט,מיר זענען געווען פארזינקען וי אין א חלום,ווען פלוצלינג האָט גיטל א הויב געטאָן דעם קאָפּ,שמייכלנדיק אין טרערן א זאָג געטאָן,מירל,פּאָר געזונט און גרייס דאָרט יצחקן. אזוי האָבן מיר זיך געזעגנט און מער האָב איך גיטלען קיינמאָל נישט געזען.

דעם 2טן יאנואר 1913 בין איך אָנגעקומען קין אמעריקא און אין נעצ־לטע טעג,האָב איך אריסגעשיקט 50 דאָלאר פאר אן אדרעסאט. דער אדרעסאט האָט איר נישט באפריט,מהאָט איר פארשיקט אויף אײַביקע סיביר. איר ערשטע סטאנציע איז געווען קאטשוגא,א דאָרף נישט ווײַט פון איר־ קוטסק./מיין שוועסטער מירל וואוינט היינט אין ניו יאָרק/

מיך האָט מען אין פאוויאק נישט אריינגעלאָזן,ווײל איך בין געווען מינדערייריק,אָבער איינמאָל,ווען דער נאטשאלניק איז געווען אויף אורלויב,איז דער מאמען גלונגען פאר עסליכע רובל.. און דער וועכטער האָט מיך אריינגעלאָזט. איך וועל קיינמאָל נישט פארגעסן וי איך בין געשטאנען בײַ די גראטעס,געקוקט אויף גיטלען און געוויינט,ווען גיטל האָט מיט א הילכיק געלעכטער אויסגעשריען:שיינע,האָט מאכסטו?פארוואָס ווײַנסטו,מיר איז דאָ גוט און די מענטשן זיינען גוטע,ווײַן נישט שיינע, ווײַן נישט,איך וועל דאָ נישט זײַן אײַביק,עס וועט קומען די ציים און די טויערן וועלן זיך עפענען און איך מיט נאָך טויזנטער גוטע מענטשן, האָט געפינען זיך דאָ,וועלן באפריט ווערן.

דער פאוויאק האָט זיך געגרענעצט צוויישן צוויי גאסן,פאוויע און דזשעלנא גאס,פלעג איך מיט מיין שוועסטער שרה אריינגיין אויף א בויי־ דעם אויף דזשעלנא גאס און דורך א פענסטערל זעען גיטלען,ווען זי איז געגאנגען אויף איר טעגליכן שפאציר,מיר האָבן זיך אפילו אויס־ געלערנט ריידן מיט די הענט און איר אײַבערגעזעגן געווען סודות,האָט זי האָט געדארפט וויסן.

אויף דער מאמעס פליצעס איז געפאלן די גאנצע ארבעט,די "סוידאניעס" זענען געווען רעגעלמעסיק אלע 2 וואָכן און פאר עסליכע רובל,האָט די מאמע באוויזן אינצושטעלן א שטענדיקן בריו־אויסטויש כמעט א טעגליכן קאָנטאקט,אזוי האָבן מיר זיך גלייך דערוואוסט,אז גיטל ליגט אין שפּיטאָל און שפּיט מיט בלוט.

די "סוידאניעס" זיינען אָפּגעשטעלט געווארן אן א פארוואָס,און דאָ האָט די מאמע באוויזן,וואָס קיינער פאר איר און קיינער נאָך איר האָט דאָס נישט געקאָנט באוויזן. זי האָט אָנגעשפּארט אין די "הויכע"פענסטער,זי איז דעם פרעקורער דערנאנגען די יארן,אינמאָל האָט זי אים געזאָגט אויפן קול"טאָמער שטארבט גיטל אין טורמע,שרייבט ער אונטער זיין אײַגענעם טויט־אורטייל",זי בעט דעריבער,ער זאָל איר דערלויבן צו זען גיטלען פנים אל פנים,ריידן מיט איר פה אל פה אין טורמע־קאמער. היינט אויס איז דער פרעקורער האָט זיך יאָ גערעכנט מיט דער איידעמע, האָט האָט געהאט דעם מוט אים צו סטראשן און די מאמע האָט אויסגעפירט.

אָט האָט די מאמע האָט אונז קינדער דערציילט:

מהאָט מיך געשיקט רופן צום פרעקורער און 2 סאָלדאטן האָבן מיך אריינ־ געזעצט אין א פארמאכטע קארעטע און באפוילן נישט אריסצוקוקן דורכן

פּעזנסטער, מפּירט מיך דורך לאנגע קאָרידאָרן און פּלוצלינג א באפּעל, סטאָי, שטיי מען באזונט מיך און א וועכטער שליסט אויף א טירל און איך בליב שטיין אליין אין א פּינסטערן קאמער, פּארשלאָסן. נאָך עטליכע מינוטן הארטן, קומען צוויי קראנקע שוועסטער, אָנגעטאָן אין ווייסע כאלאטן, באוואכט פון 4 סאָלדאטן, מפּירט מיך אין טורמע־שפּיטאָל, מען הייסט מיך לאנג ארומגעפּירט און זיך אָפּגעשטעלט בײַ א טיר, דער וועכטער גיט א שטרענגן באפּעל, דו האָסט ציי 20 מינוט.

אריינקומענדיק אין קאמער, האָב איך פּאר זיך דערזען א מת, זיי ליגט און הויכט אויס איר לעצטן אָטעם, בלאָס ווי קאלך, איך האָב געמיינט, אז איך שטארב מיט איר מיט. זי האָט זיך האסטיק א הויב געטאָן און גיט מיט אירע כוחות א געשרי געטאָן! מאמע, מאמע! האָט טוסטו דאָ? האָ! אז דער טאטע און האָס מאכן יצחק, מירל און די קינדער מאמע, "האָט זי זיך אין מיר אינגעקלאמערט, מדאגה גיט וויינען, אָבער א מענטש איז א מענש און זי האָט מיך אינגאנצן נאָס געמאכט מיט אירע טרערן. פון דער רירונג סצענע, האָבן זיך אפילו די פּארהארטעוועטע וועכטער געוויש די אויגן. זי האָט באוויזן אריינצורוקן אין מיין בוזעם א פּעקל פּאפּירן און מיר געזאָגט: מאמע, הען עס וועט קומען די רעוואָ־לוציע "און זי וועט זיכער קומען" זאָלסטו מיינע לידער פּארעפענטליכן, אפשר וועל איך דאן שוין גיט זיין צוויזן די לעבעדיקע.

און אָס איז נאָך א דראמאטישע סצענע:

עס האָט זיך דערנענטערט די ציי פון פּרעצעס, די מאמע וואָס האָט געדינט ווי א קוריער, האָט שוין געזאָגט, אז הערשל מיט גיטלען, זאָלן זיין אינפּארמירט הען דער פּרעצעס וועט פּאָרקומען. גיטל און הערשל בלאשקע האָבן אין דערזעלבער ציי אָנגעהויבן א הונגער־שטריק, זי האָבן געפּאָדערט בײַם פּרעקוראָר, אז אידער משטעלט זי צום משפּט, ווילן זי זיך זעען פּנים אל פּנים, און זי האָבן געשפּילט אויף א גוטע קאָרט, ווייל סאיז גיט געוואָלן קיין ערגערע זאָך פּאָרן צאריזם רעזשים, ווי א פּאָליטיש ארעסטירטער האָט פּאר זיין פּרעצעס געוואָלט באגיין זעלבסט מאָרד, דער צאר האָט געוואָלט וויזן די וועלט, אוואָסאָראָ באנדיטן די פּאָליטיש ארעסטירטע זיינען, שטעלנדיק זי צו א גערישט, ספּעציעל וען אלע ארעסטירטע זיינען געוואָלן ווידן, באין בריוה, האָט דער פּרעקוראָר נאָכגעגעבן.

אין א געוויסן פּארמיטאָג, איז צום פּאוויאק צוגעפּאָרן דאָס בארימ־טע קעטשל, שטארק באוואכט מיט פּאָליצי און זשאנדארן און מהאָס גיטלען אויף די העגט ארויסגעטראָגן/זי איז געווען שטארק אָפּגעשוואכט נאָך עטליכע טעג הונגער־סטריק/ און איר אריינגעזעצט אין א קעטשל, וואו אויף איר האָט שוין געוואָרט הערשל בלאשקע, מהאָס זי בײַדע אוועקגעפּירט צום פּרעקוראָר און דאָס פּארליבטע פּאָרל האָט צוזאמען פּארבראכט בײַ א געשמאקן מאָלצייט עטליכע שעה און בײַדע זיך צוגעגרייט צום פּרעצעס, אויסגעארבעט זייער סטראטעגיע, וי אזוי זי זאָלן פּירן דעם פּרעצעס, און זי האָבן אים געפּירט מיט גרויס ווירדע...

דער משפּט

דער פּראָצעס איז פֿאַרגעקומען אין וואַשאָער סודעבנע פּאלאטא, געלט פּאר אן אדוואָקאט האָבן געשיקט, מיין ברודער יצחק און מיין שוועסטער מירל, דער אדוואָקאט איז געווען נח פּרילוצקי. 13 אָנגעקלאָגטע, 11 מענער און 2 פּרויען, אלע ייִדן, זיינען געזעסן אויף דער באשולדיקונגס־באנק.

דער פּראָצעס איז פֿאַרגעקומען בײַ געשלאָסענע טירן און מהאָט קיינעם נישט אריינגעלאָזט, אחוץ דעם מאטן מיט דער מאמען, וואָס זיינען געווען עדות פאר דער פּארטײַדיקונג.

צענדליקער נאסן, וואָס האָבן געפּירט צום גערישט, זיינען געווען אָפּגעשלאָסן און שפּאַרק באהאלט, לויט א גוט צוגעגרײַטן פּלאן, קאָזאקן מיט גרויסע שפּיזן/פּיקעס/זשאנדארן מיט הוילע שווערדן, פּאליצי מיט רעוואָלווערן איז די העגט, אחוץ הונדערטער שפּיאָנען, וואָס דער צאר האָט ספּעציעל געשיקט פון פּעטערבורג, האָבן געלויערט אויף יעדן דורכגײַער. בײַ אזא שטרענגע שמירה, איז געווען אוממעגליך צו כאפּן א קוק אויף די ארעסטירטע, און דאָך, פלעגט מיר אסך מאל געלונגען צו זען, וי מפּירט אריין ניטלען איין גערישט. מיט א געהויבענעם קאָפּ פלעגט זי ארויפּגיין אויף די טרעפּ, וואָס האָבן געפּירט צום גערישט, אָפּשטעלן זיך מיט די אויגן צום הימל, וי זי וואָלט געטראכט: יא, די זון וועט נאָך פאר מיר אויך שיינען. זי פלעגט שוואָך אָטמען און אײַנגעזאפט פּרישע לופט, א שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ צו די זשאנדארן, וואָס האָבן געדולדיק געוואַרט אויף איר, און מיט פעסטע טריט אריינגעשפּאנט אין גערישט.

דער פּראָצעס, וואָס איז געפּירט געוואָרן פון 2 ריכטער און א דזשורי פון 12 געשוואָרענע, איז געווען דער דראמאטישסטער פּראָצעס, וואָס איז פֿאַרגעקומען אין רוסלאנד. דער פּראָקוראָר האָט געפּאדערט טויט־שטראָף פאר אלעמען.

די דראמאטישע סצענעס, וואָס האָבן זיך אָפּגעשפּילט אונטער די פּארשלאָסענע גערישט־טירן, האָבן דאָך געפּונען א וועג צו דער דרויסנדיקער וועלט, איך וועל בלויז נאָטירן צוויי פון די סצענעס, אָבער פאר אלעם, וועל איך לאָזן ריידן דעם אדוואָקאט נח פּרילוצקי/שפּעטער סיי־דעפּוטאט אין פוילן/וואָס האָט פּארטײַדיקט מיין שוועסטער. נח פּרילוצקי שרײַבט אין זײַנע מעמוארן, אין וואַרשאָער מאָמענט פון יאָר 1930:

"אויפן פּראָצעס פון דער גרופּע אנארכיסטן, וואָס האָבן זיך גערופּן "די רויטע העגט", האָט געצויגן אלעמענס אויפמערקזאמקיים מיט איר האלטונג, איינע פון די אָנגעקלאָגטע, ניטל יחסן, א טאָכטער פון א אָנגעזעענע חסידישע פאמיליע אין וואַרשע, וואָס איך האָב פּארטײַדיקט. מיט איר פּארטײַדיקונגס־רעדע, וואָס זי האָט פּארוואנדלט אין אָנקלאָגע קעגן צאַרישן רעזשים, מיט איר שטאָלצע, וירדיקע האלטונג, האָט זי אלעמען אין גערישט פֿריטשמיליעט, זי איז געשאָטען פּאר די געשוואָרענע ריכטער מיט א געהויבענעם קאָפּ, א געלאָסענע, אָבער מיט טעמפּעראמענט, זי האָט אויף א וואונדערליכן אויפן, וי א גוט געשולטער אדוואָקאט, פֿונאנדערגעוויקלט א שוידערליך קאפּיטל - רוסיש־לעבן, וי דאָס רוסישע פּאלק לעבט אין הונגער, דחקות, שמוץ, ניטאָ קיין שפּיטאָלן פּאר

די צענטליקער טויזנטער קראַנק, די גרעסטע טײל פון דער באפעלקערונג
איז "בעזגראמאָטנע", און אין דער זעלבע צײַט בעדן זיך די צאַרישע
משינאָניקעס אין שוואַרצלטאָג, און מיט פאַסאָס הָאט זי זיך געוואַנדן צו
די ריכטער: וועמען דארף מען משפּטן, אונז? "אַנטי־זנדיק אויף די אָנגעק־
לָאָגטע" צו זײַן - הָאט זי מיט א זשעסט פון איר האַנט, טיטלנדיק אויף
די ריכטער. מיט איר אומדערשראָקנקײט און הערליכע האלטונג, הָאט מען
זי געקאָנט פארגליכן מיט די הערליכע רעוואָלוציאָנערן, די באַוושקא
און וועראַ זאסולישטש/צוויי בארימטע רוסישע רעוואָלוציאָנערקעס/.

פארן ריכטער איז געשטאַנען א הויכע, שיינע, יונגע מיידל, מיט א
בלאַס אויסגעצערטע פנים, א פּאָר טיפע שוואַרצע קלוגע אויגן, צוויי לאַנגע
צעפּ הער, הָאט הָאט איר נעמאכט אויסקוקן ווי א קינד, פּאַרשטעלנדיק מיט
זיך א גייסטיקן כוח, הָאט הָאט אָנגעוואַרפן א שרעק אויף דער צאַרישער
קליקע, מיט א פּינע דיקציע און קלאָרע שטימע, הָאט זי געהאלטן נעשפּאַנט
דָאס ריכטער עסליכע שעה, עס הָאט געהערשט א טויטע שטילקייט, אז מהָאט
געקאָנט הערן דָאס קלאפן פון די הערצער בײַ אלעמען.

זי הָאט נעפּירט די ריכטער אויף א לאַנגען שפּאַציר און זי
געוויזן זייער פארשקלאפט רוסלאַנד און זיך נישט מיט קיין וואָרט איבער־
געוואָרפן. וען זי הָאט גיענדיקט, האָבן איר די חבֿרים מיט די קייטן
אויף די הענט, שטארק אפּלאָדירט, מיט הוראַ־אויסגעשרייען./אויב זי
לעבט נאָך היינט ערגיץ, זאלן מיינע ווערטער זיין פאר איר א שבח, זי הָאט
דָאס כשר פארדינט - אזוי הָאט געשריבן נח פּרילוצקי.

דער טאַטע הָאט עדות געזאָגט דורך אן איבערזעצער, אָנגעטאָן א
יארמעלקע אויפן קאָפּ, איז ער געשטאַנען פארן ריכטס און מיט זיין
האלטונג און אויסזען, הָאט ער אויסגערופן צו זיך גרויס דרך־ארץ.
הָאט אָפּט צישירט פסוקים פון תנ"ך און תלמוד, ער הָאט גיט געבעטן קיין
רחמנות פאר זיין טאַטער, ער הָאט וועגנדיק זיך צו די געשוווירענע
ריכטער, פארלאַנגט יושר און ערעכטיקייט, און אויפהויבנדיק די הענט
צום הימל, הָאט ער אויפן קול, הויך אויסגערופן: איך גלויב אין נָאט
און דער גורל פון מיין קינד איז בײַ אייך אין די הענט. איך פארלאַנג
פון אייך ערעכטיקייט!

די מאמע, וואָס הָאט געקאָנט רייַדן גוט רוסיש און אוקריניש, און
הָאט פארמאָגט א זעלא מיט הומאָר, הָאט מיט איר הומאָר און סארקאזם
אָפּט דערצערנט די ריכטער און אפילו אויסגערופן א בייזיליקן
שמייכל, זען זי הָאט זיך געוועדעט צו די ריכטער"איר, מיט אזויפיל
ביקסן, שווערדן, הארמאטן, מיט אזא מעכטיקע ארמיי, דערשרעקט איר זיך
פאר אזא קראַנק, שוואַך מיידל, וי מיין שיינע טאַטעלע גיטלן?", אסך אנטוזנדע
אין ריכטס האָבן געשמייכלט, און דער פּראָקוראָר הָאט אראָפּגעלאָזט דעם
קאָפּ א פארשעמטער.

אָט איז א דראמאטישע סצענע, זען א ריכטס־זיצונג הָאט זיך
פארצויגן צו לאַנג, איז אינער פון די אָנגעקלאָגטע אויפגעשפרינגען
/ליבעלע הָאט מען אים גערופן/ און אויפן קול אויסגעשריען: סאיז
מיטָאג־צײַט, מיר וויל עסן! די ריכטער זינען געבליבן זי פרישמייע־
לעטע פאר דער געהאנגטקײט, גליך איז די זיצונג איבערגעריסן געוואָרן

און א טאג שפעטער האט די דזשורי אלעמען געפונען שולדיק, צו זיין אויפריכטיק צו דעם קאפיטל געשיכטע, זאל געזאגט ווערן, אז דאס געריכט האט דערלויבט סי די אנגעקלאגטע און סי זיערע פארטיידיקער, צו ריידן אזוי לאנג ווי זיי האבן געוואלט, ווען די וועלט, וי דעמאקראטיש זיי זיינען.

א טאג שפעטער, האט דער ריכטער ארויסגעטראגן דעם פסק־דין: ליבעלע - 13 יאר קאטארגע, אויף סיביר און טראגן 32 פונט קיטן. הערשל בלאשקע - 12 יאר קאטארגע און 22 פונט קיטן. גימל יחסן - פארשיקט אויף אייביקן סיביר און 20 פונט קיטן.

דען דער ריכטער האט געענדיקט לייענען דעם אורטייל, האט זיך אין געריכט אפגעשפילט א דראמאטישע סצענע, וואס האט ניט קיין גלייכן אין דער געשיכטע פון פאליטישע פראצעסן. ניט דער שנעלקייט פון א בליץ, איז הערשל בלאשקע אויפגעשפרינגען פון זיין ארט, און מיט אן אויפגעהויבענע האנט, הויך אויפן קול אויסגעשריען "א פראשען סלאוואק" /איך בעט א וואסר/ עס אנטשטייט א גרויסער טומל אין געריכט־זאל, דער פראקוראר שפרינגט אויף און מיט רציחה שרייט ער צום ריכטער: קיין מערטער אצינד, אלעס איז אריבער, אבער הערשל לאזט ניט אף און די פאראורטיילטע העלפן אים מיט: סלאוואק, סלאוואק, ארונטער מיטן צארן די סאלדאטן מיט הוילע שווערדן און רעוואלווערן קאנען זיך ניט קיין עצה געבן און הערשל, מיט שוים אויף די ליפן, וי א וילדער טיגער דינערט אויפן קול און מיט די צוגעקייטלטע העגט ריסט ער זיך צום ריכטער. די סאלדאטן מאכן א פארזוך צו שלאגן, אבער דער ריכטער גיט א סיגנאל־ניט שלאגן.

נאך א לענגערע אבסטרוקציע איז שטיל געוואָרן, א טויטע שטיל־קייט הערשט אין געריכט און מיט געשפאנטקייט וואַרט מען אויפן ריכטערס וואָרט. צו אלעמענס איבעראשונג, באוילקט דער ריכטער אויסצוהערן זיין בקשה/לויט די יורידישע רעגולאציעס, האט דער ריכטער געהאט א רעכט אים ניט צו לאזן ריידן/

הערשל בלאשקע האט מיט א פעסטע שטימע, וואס האט אלעמען פריט־מיעליעס, פארלאנגט, אז דאס געריכט זאל באפרייען גימלען פון די 20 פונט קיטן און ער זאל טראגן אירע קיטן. ער האט געדונערט מיט א ליבן־שטימע, דערמאנענדיק דעם בייליגן שמשון הגבור, וועלכער איז געשטאנען אייגער אליין אנטקעגן די פלישתים און געבעטן בייגאט "המות נפשי עם פלישתים", לאז מיך גאט שטארבן צוזאמען מיט מיינע שונאים, די פלישתים", אזוי איז הערשל געשטאנען מיט די געקייטלטע העגט צום הימל און וי א פייער־לאווע, האט געשפראצט פון זיין מויל, ער האט געפאדערט, צעדערט, און מיט זיינע ציים פרובירט צעריסן די קיטן אויף זיינע העגט - און - ער האט אויסגעפירט, דאס געריכט האט צו אלע־מענס איבעראשונג, באוילינגט זיין פארלאנג און איים געטאן די גרויסע "טובה", גימלס 20 פונט קיטן, האט הערשל בלאשקע געשלעפט אויף זיינע פלייצעס, אויפן לאנגן, שווערן און ביטערן וועג.

אין וויסן, קאלטן סיביר ...

(סוף אין קומענדן בולעטין.)

סוף פון זייט 15

אויף בריינסקיס לעבן, זענען פונדעסטוועגן אויך געווען מאמענטן אין זיין לעבן, וועלכע זענען אין הארציקע פריינטשאפט, האבן באגליקט דעם דיכטערס אָנגעוויטאָקדיק געמיט, אזעלכע מאמענטן האבן אָפגעשווּנקען די נעגאטיוע גורמים, וואס האבן אים פארשאפט קרענקונג.

דערצו איז שלמהס היים באמת געווען א "ביה - ועד" פאר ידישע שרייבער, וואס האבן פארבלאָנדזשעט קיין באָגאטא, פאר קולטור-מענטשן, פאר "דישע קולטור-אקטן און מסיבהס, פון קולטור-לִיטעראריש כאראקטער. בלויז אט די זעלטענע מאמענטן, האבן געבראכט דעם שרייבער ניסטיקע דערהויבנקייט. און דאס אלץ איז פאַרגעקומען אין דער באשיידענער וואוינונג, בי שלמהס טיש, אין זיין פשוטן עס "צימער - דער וויטערער ארום זיינער, איז געווען דראָעניִדיק פוסט און קאלט, נישט אָנזאָנדיק פארן שרייבער ענג וואַרעמקייט, וועלכע באפרוכפערט דעם מענטש מיט לעבן אין אלע זיינע דערשיינונגען. בלי גוזמא, דאס איז געווען איינס פון די גורמים, וואס האבן פארקירצט זיינע שעפעריש יאָרן.

נאָך שלמה בריינסקיס טויט, איז דאס ניסטיק-ָארעמע ידישע קאלאָמיע, בדיל הדל געוואָרן. זיין חשבון מיט דער "דישער ליטעראטור איז פון אנאנדערן מין.

באָגאטא קאָלאָמביא

א וואקאציע צווישן זשעלעכאָער און פריינט

נאָך א לענגערן אויפריס אין מיינע באזוכן אין די סאוט און צענטראל-אמעריקאנער לענדער, צווישן אונזערע זשעלעכאָער און מיט אונזערע זשעלעכאָער, האָב איך נאָך לאנגע באמיאונגען, אין מיין ארבעטס-פלאן, באקומען 3 וואכן וואקאציע, וועלכע איך האָב געוואָלט אויסנוצן, פאר אָפרוען זיך, פאר געניסן פון זון, וואסער און וואַרעמע לופט, סוף דעצעמבער, וען בי" אונז אין שיקאגָ, זיינען די ווינטערן שווערליך, איך האָב געפילט וי צו פארבריינגען צווישן אייגענע און פריינט, אָפצעפרישן דאס פארנאנגענע, מאכן אשטיקל סך הכל פון אָפגעטאָענעם, און אויב מעגליך, עפעס טאָן פאר אונזער עקזיסטירנדע אינסטיטוציע אין ישראל, וועלכע בריינגט אזויפיל דערליכטערונג אין א נויט-פאל, צווישן אונזערע ישראל-לאנדסלייט און דערמעגליכט זיי /דערוויל נאָך אויך א קליינעם מאסטאב/צו פארליכטערן זייערע פרנסה-מעגליכקייטן.

דער דערפאָלג האָט אויפרגעשטיגן מיינע דערווארטונגען.

מין ערשטער אָפשטעל איז געווען אין מיאמי-ביטש, אריסגעפלויגן פון שיקאגָ אין א פראָסטיק, שניאיקן, קאלטן פרימאָרגן און נאָך מיטאָג

דער־גרייכט א ליכט־קע, זונ־קע, וואַרעמע מיאמי, און וואַרעמער וי דער וועטער, איז געווען די הארציקע אויפנאמע און באציאונג צו מיר פון אונזערע פרײַנט, ניטל און שיע יחסן, וי אויך אונזערע לאנדסלײַט דזשעק מיסטער און זײַן ברודער פיליפ מיסטער און פרוי.

בײַם אראָפלאן האָבן מיך אָפּגעוואַרט די פרײַנט שיע יחסן און פיליפ מיסטער און דעם זעלבן אָוונט האָבן מיר געהאט א גרעסערע צאָל פרײַנט אין הויז פון די פרײַנט יחסן, פאר א נאכט עסן, מיט פארשידענע געשמאקע מאכלים און טרינקן, צוגעגרײַט דורך ניטל יחסן, וועלכע האָט אזוי דעם אָוונט, וי דורך דער גאנצע צײַט וואָס איך בין געווען בײַ זיי, געשאפן א הארציק פרײַנטליכע אטמאָספערע, וואָס איר טרעפט זעלטן וואו און וואָס איך וועל לאנג געדענקן.

סאיז געווען איבעראשנד־אנגענעם צו זען וי ברוחדיק אונזערע לאנדסלײַט, די בריידער מיסטער זינען איינגעארדנט און נאָך מער אנגענעם, די הארציק וואַרעמע באציאונג פון פרײַנט פיליפ מיסטער און פרוי.

בײַז נאר הארציק איז געווען די איבערגעבנקײַט פון אונזערע פרײַנט ניטל און שיע יחסן, פאר די גאנצע 5 טעג פון מײַן זײַן אין מיאמי, אויסנוצנדיק יעדן פרײַען מאָמענט/וואָס זיי האָבן נישט צופיל/ פאר נעמען מיך אין פארשידענע ערטער און אָפּגעבנדיק מיר א גרעסערן צימער, וועלכער האָט געקאָסט פארדינגען וואָרן און נישט געוואָלט קײַן סענט/כאָטש דאָס איז זיער פרנסה/

אָבער נישט בלויז האָב איך פערזעליך געהאט אזא הארציקע אויפ־נאמע, נאָר אונזערע לאנדסלײַט האָבן אויך איינזינען געהאט אונזער אינסטיטוציע אין ישראל, די גמילת חסד קאסע, וועלכע נויטיקט זיך אין געלט, כדי דורך אן פּראָצעסטיקע הלוואות צו קאָנען העלפן אונזערע לאנדסלײַט אין ישראל, צו פארשאפן זיך און זיערע משפחות אן עקזיסטענץ מעגליכקײַט.

בײַדע בריידער, די פרײַנט דזשעק און פיליפ מיסטער, האָבן צוגעטראָגן צו 50 דאָלאר יעדער, פאר דער קאסע, וואָס איז אגב נישט צום ערשטן מאָל.

וויל איך דערבײַ עפענטליך באדאנקען אונזערע טיערע פרײַנט און לאנדסלײַט, אין מײַן און אין נאָמען פון דער קאסע אין ישראל.

מיר האָבן נאָך א לאנדסמאן אין מיאמי, געקומען ערשט מיט עטליכע יאָר צוריק פון דימשלאנד, וואו ער איז פאר א ציײַט געווען דער סעקרעטאר פון די זשעלעכאָוער גרופּע אין דימשלאנד, און פאר דער קורצער ציײַט אין מיאמי, האָט ער דורך שוועריע ארבעט און אויסערגעוויליכע איניצ־יאטיוו, זיך פּײַן איינגעארדנט, דאָס איז אונזער פרײַנט און לאנדסמאן יאנקל אסאטאנאוויטש, אויך פרוי אסאטאנאוויטש איז באליבט בײַ יעדן פון אונזערע לאנדסלײַט וועלכע באקאנען זי, און זיי האָבן צוויי טיערע קינדערלעך.

אָט די משפּחה אסאטאנאוויטש, זעצט באמת פאר די זשעלעכאָוער טראדיציע פון הכנסת אורחים, הערן זיי אז עס איז געקומען א זשעלע־כאָוער, פון ניו יאָרק, קאסטא ריקא, ניו ארלינס, אָדער פון וואו נאָר סאיז, שפּאנט זיך אונזער לאנדסמאן אין מיט זײַן קאר, ארומפירנדיק דעם גאסט איבער דער שטאָט און באגלײַט אים צום אראָפלאן, וועו נאָר עס איז, בײַטאָג אָדער בײַנאכט און טרעט נישט אָוועק בײַז דער גאסט

פארלאָזט מיאמי.

ממילא איז נישט קיין וואונדער, אז סאיז מיר געווען אשאד צו פאר-לאָזן מיאמי, נאָכן פארבריינגען דאָרט 5 טעג, איך האָב אָבער געוואוסט, אז אויך אין פאנאמא דערוואַרטן מיך פריינט, פריינט און לאנדסלייט, מיט וועמען איך בין הארציק פארבונדן און וועלכע וואַרטן מיט אומגעדולד פאר מין קומען דאָרט.

איך בין אָנגעקומען אין פאנאמא שבת פרי, נישט בלויז איז דער וועטער געווען וואַרעם, נאָר אין קעגנזאַץ צו מין נאַנצן ארום איז שיקאַגא, וואָס איז קאלט אפילו אין היסן זומער, האָב איך דאָ געטראָפן א גרופע מענטשן, פון וועמען עס האָט געאָטעמט מיט וואַרעמקייט און הארציקייט צו מיר.

פריינט שאלעק האָט מיך און אייזיק ראָטערמאן מיט זיין ליבע פרוי מאניע, וועלכע וואוינען אין קאַלאָן און האָבן מיך אָפגעוואַרט בים אעראָפ-לאן, אהיים געפירט צו די פריינט ראָטערמאן, פאר בלויז 2 טעג, ווייל דאָס איז געווען אלץ וואָס איך האָב געקאָנט אפשפאָרן, האָבנדיק פאר פאנאמא בלויז 4 טעג.

פארן 2טן טאָג האָבן מיר באשטימט, אז די פריינט שאלעק, אסתר, הינדעלע/זייער טאכטער/ און איר מאן וויי אויך שאלעקס ברודער, קומען אין קאַלאָן, וואו פרוי ראָטערמאן האָט צוגעגרייט א הערליכן מיטאָג, מיט עסן און טרינקען און הערנדיק יידיש מוזיק און מיר זיינען צוריק געפאָרן קיין פאנאמא סיטי, צו פריינט שאלעק אהיים, פאר די איבריקע 2 טעג אין פאנאמא.

כאראקטעריסטיש איז דער געפיל וואָס נעמט מיך שטענדיק ארום, ווען איך קום אהיים צו די פריינט מאניע און אייזיק ראָטערמאן, עפעס וי איך וואָלט געקומען צו זיך אין הויז, נאָך א לאנג ציט זיין אוועק פון היים. סאיז די אויסערגעוויליכע איבערגעבענהייט פון מאניע און אייזיק.

האָב געזען אונזערע לאנדסלייט אין קאַלאָן, די פריינט ב. מיכעל און יאָסל איגליצקי, וועלכע זיינען נישט שלעכט סיטואירט, אָבער וועמען עס פעלט לעבן.

די 2 טעג מיט שאלעקן, הינדעלען און איר מאן און זיערע קינ-דערלעך און אסתרן, האָבן מיר אויסגענוצט, פאר אָפפריישן דאָס פארגאנ-גענע, וי אויך צעמענטירן דאָס מעגליכע, פארן נוצן פון אונזערע לאנדס-לייט איבער דער וועלט.

די וויכטיקסטע פראגע וועלכע מיר האָבן ערנסט פארהאנדלט, איז געווען דאָס וייטערע דערשיינען פון א בולעטין. סאיז פארשטאנען געווארן אז איך קאָן מער נישט אָנגיין מיטן ארויסגעבן א בולעטין/אויסער די לעצטע 2 נומערן/נישט פיזיש און נישט טעכניש. פריינט שאלעק, וועלכער האָט דעם גיסטיקן באגאזש פאר אזא ארבעט, באזיצט די פעהיקייט צו רעדאגירן און בעארבעטן אזא אויסגאבע, האָט איינגעשטימט, צו רעדאגירן און שרייבן א שיינעס, אינהאלטסריכן און פארגרעסערטן "רעגולערן בולעטין צו וועלכן ער וועט צוציען מיטארבעטער פון אלע ערטער וואו מיר האָבן אונזערע לאנדסלייט און זיערע פריינט. אזא אויסגאבע דארף אָבער קאָסטן

מינדסטנס 250 דאָלאר א נומער, אַדער טויזנט דאָלאר פאר 4 נומערן, יעדע 3 מאָנאטן א נומער. דאָס געלט קען געשאפן ווערן, אַדער דורך 100 אבאָנענטן צו 10 דאָלאר אן אבאָנענט, אַדער דורך אינדיקע גרעסערע באשטיערונגען פון יענע לאנדסלייט, וועלכע פילן מער די נויטיקייט פון אזא אויסגאבע.

אַבער דער הויפט־באדינג איז, אז בײַם דערהאלטן דעם איצטיקן נומער בולעטין, וואָס דאָס וועט זיין בײַם אָנפאנג פון מאכן דעם 4טן און לעצטן נומער פון איצטיקן בולעטין, זאָל די געלט האָבן אריינגעקומען, וויל צוגרייטן אזא אויסגאבע, פארנעמט אסך צייט, און אויב מיר ווילן בײַז דאמאָלס נישט האָבן די פולע סומע, וועט מער קיין בולעטין נישט דערשינען, אויסער דער נומער 4 ד.ה. נאָך אין נומער אויסער דעם איצטיקן.

דעם 2טן אָזנט פון מיין זיין בײַ די פריינט אלטמאן, וואָס דאָס איז געווען די לעצטע נאכט פאר מיין אָבפאָרן קיין קאסטא ריקא, האָבן די פריינט אלטמאן איינגעאָרדנט א געזעגנונגס־אָזנט, צו וועלכן עס זיינען געקומען פריינט פון פאנאמא סיטי און די פריינט מאניע און איזיק ראָטערמאן, וי אויך זייער א פריינט פון קאָלאן.

מיר האָבן פארבראכט בײַ געשמאקע מאכלים, צוגעגרייט פון פריינט אסתר אלטמאן, און מיט געזאנג, אָנגעפירט דורך הערי אלטמאן. אויך האָבן די פריינט אסתר און שאָלעק אלטמאן צוגעטראָגן 25 דאָלאר צו די גמילת חסד קאסע אין ישראל.

אין סאן כאָסע/קאסטא ריקא/בין איך אָנגעקומען אין א שטארק פארנומענע צייט, פאר דעם קריסטמעס־יום טוב, ווו אלע זיינען געווען פארנומען בײַם האנדעל, אָבער דאָך האָבן מיר אלע געשאָנקען די גרעסטע אויפמערקזאמקייט און מיר אריינגעזעצן הארציקע פריינטשאפט.

בײַם אעראָפלאן האָבן מיך אָפגעווארט: מיין קאָזין דוד ווייסלעדער, וועלכער פארנעמט אן אָנגעזעהן אָרט אין סאן כאָסע, נאָר אין אלגעמיינעם ידישן לעבן, וואָס האָט נאָר אסך פראָגרעסירט זינט איך בין דאָרט געווען דאָס לעצטע מאָל, מיט עטליכע יאָר צוריק.

עס האָט מיך אויך אָפגעווארט די ליבע, שטענדיק אקטיוע, פאר יעדע ארבעט פון א געזעלשאפטליכן כאראקטער, און וועלכע טוט אלץ מיט איבערגעגעבנקייט און ליבשאפט, מיין פריינט פאר פיל יאָרן, צירל ברָאן - רידעלמאן און מיין פלימניצע, מיין ברודערס טאכטער מיט אירע ליבע קינדערלעך.

סאיז נישט מעגליך צו ריידן וועגן ידישן קאסטא ריקא און דעם פראָגרעס וואָס זי האָט דורכגעמאכט, זינט איך בין דאָרט געווען, און נישט דערמאָנען דעם לערער פון דער ידישער שול, פירער און אינספיראטאָר פון אלץ, וואָס איז אנגענעם צו זעהן אין דאָרטיקן ידישן לעבן, פריינט ראבי קלעפיש, דער ברודער פון גיטל יחסן און שוואָגער פון שיע יחסן אין מיאמי.

אוואָסאר אונטערשיד פון לעצטן מאָל, פריער: אן אלטער פארחושטער צענטר, אן פאקטישע אקטיוויטעטן, די עטליכע פרוון צו בויען א ידישע

קינדער שול, זינען געווען א דורכפאל, דער ישוב איז געווען פארנומען מיט זוכן פרנסה, קאָרטן שפילן און זאָרג פאר די קינדער וואלכע וואקסן אונטער, אן דעם מינדסטן זיסן און געפיל פאר נאציאָנאלן און לאָקאל־ישן קיום און שטארק באדראָפט פון ארום..

היינט : א גרויסער, הערליכער צענטער, מיט פארשידענע אקטיוויטעטן, טאקע אויך קאָרטן שפיל, אָבער נישט אין קיין אָנגערוכערטע קאָמיארניץ, אויס־געטאָן פון גאנצן ארום און די ציים פון שפילן אומבאגרענצט, היינט קאָן מען זיי טרעפן בלויז אין אהנט און די גאנצע סביבה טראָגט מער א געזעלשאפטליכן כאראקטער,

א הערליכע שול צום דאהנען און א באזונדער הויז פאר א קינדער שול, איינגעטיילט אין פארשידענע קלאסן/פיל גרויסע ישובים אין די שטאטן וואלטן זיך עס געהאונטשן/אָנגעפירט פון געניטן און איבער־געגעבענעם פעדאָגאָג, דעם אויבנדערמאָנטן ראשי קלעפפיש, וואלכער האט מיט זיין ווייסן און איבערגעגעבנקיים און ליבשאפט צו דער דערציערישע ארבעט, פאר וואלכע ער גיט אזעק יעדע פרייע מינוט - אויפגעהויבן דעם באהאוסטזיין און קולטורעלן ניוואָ, נישט בלויז פון די קינדער, נאר דורך די קינדער, אויך פון די עלטערן.

איך האָב געזען קינדערלעך קומענדיק פון שול, באמיען זיך אויפ־צוקלערן די עלטערן, וואס זיי האָבן דאָרט געלערנט, אויפצוקלערן אין פיל פאלן די עלטערן, די באדייטונג פון אייניקע חפילות, וואס איז אן אנדע־קונג פאר פיל עלטערן. און בכלל איז פרייט, רבי קלעפפיש, צוזאמען מיטן אקטיוו פון ישוב, אין וואלכן אונזערע זשעלעכאזער זינען היבש פאר־טראָטן, אקטיוו אויף אלע געביטן, פארן גוט פארן ייִדישן ישוב, פאר נאציא־נאל ייִדיש אינסטיטוציעס אויסער קאָנטא ריקא און פאר העלפן ישראל. און עס זעט זיך אן, וואס סאיז אויפגעטאָן געווארן דורך די לעצטע עטליכע יאר.

נישט קוקנדיק אויף דעם שטארקן זיין פארנומען פון כמעט אלע זשעלעכאזער פארן קריסטליכן יום־טוב, בין איך געווען איינגעלאדן און באזוכט די גרעסטע צאל זשעלעכאזער היימען.

דעם לעצטן אהנט פאר מיין פארלאָזן קאָנטא ריקא, איז דזרך דער איניציאטיוו פון מיין קאזין דוד וויסלעדער און די שטענדיק ארבעטזאמע וואלכע האָט אלץ אינזינען, די טיערע צירל בראָן־רידעלמאן - פאָרגעקו־מען, טאקע אין הויז פון אהרן און צירל, א פיינער צוזאמענקום, מיט דעם אנטייל פון די גרעסטע צאל זשעלעכאזער און זייערע פרויען.

בייַ פיין אָבדעקטע טישן, א פיין צוגעריכטן צוביים, צוגעגריים דורך: צירל בראָן, רחל וויסלעדער, גאלדע קערשענבערג און זייער מוטער שרה, מיט דעם אנטייל פון חשובן לערער, רבי קלעפפיש, וואס האָט צוגעגעבן דעם צוזאמענקום גרויס אָנזען.

נאָכן עפענען דעם אהנט מיט הארציקע באגריסונגס־וואָרטער דורך פרייט דוד וויסלעדער, באגריסן : פרייט קלעפפיש, דער פאָרזיצענדער, צירל רידעלמאן, שלום האָכגעלערנטער, יאנקל פארבאָר א.א. זייערע הארציקע וואָרטער, זינען א גרויסע סאטיספאקציע פאר אלע שטערקייטן אין מיין בייַ איצטיקע ארבעט.

דאָס וואָרט צום באגריסן באקומט פרוי לעכטמאן,די פרוי פון אונזער לאנדסמאן און פרײנט,יאנקל לעכטמאן/וועלכער איז גראדע געווען אין די שטאטן/אירע באגריסונגס ווערטער זיינען געווען"דברים היוצאים מן הלב" זי דערמאָנט צוישן אנדערן די ארבעט פון דער גמילה חסד קאסע,וואָס זי און איר מאן האָבן פערזעלביק געזען,זיענדיק אין ישראל,און וואָס אט די אינסטיטוציע מיינט פאר אלע זשעלעכאָווער אין ישראל,און רופט אלע אונזערע,אויסצודרוקן זייער אנערקענונג צו דער ארבעט פון פרײנט לייביש,מיט צופרידן אין אונזערע באשטיערונג פאר דער קאסע, און זי טראָגט די ערשטע צו 20 דאָלאר פאר אט דעם צווק.

די ריידּ פון פרוי לעכטמאן מאכן א שטארקן אינדרוק אויף אלע אנוועזנדע און פאָלגענדע באשטיערן זיך פאר אט דעם צווק.:

1	פרוי לעכטמאן	20.00 דאָלאר
2	ישראל ברען	20.00 "
3	יאנקל פארבער	10.00 "
4	דוד ווייסלעדער	10.00 "
5	אהרן רידעלמאן	10.00 "
6	בער מיכעל	10.00 "
7	שמעון פיינגעזיכט	20.00 "
8	שלום האָכגעלערנטער	10.00 "
9	ברידער באָרוכאָוויטש	30.00 "
10	בן ציון טישלער	10.00 "
11	רבי קלעפפיש	5.00 "
12	אשר ווייסלעדער	5.00 "
13	חיים מאיר ווינבערג	10.00 "
14	יאָסל וואסערמאן	10.00 "
15	נח ווייסלעדער	10.00 "
16	גיבענסאן	10.00 "
17	איצקאָוויטש	5.00 "
18	שלום קערשענבערג	5.00 "
19	לייביש ווייסלעדער	5.00 "
20	יעקב קערשענבערג	5.00 "
21	אברהם ווייסלעדער	5.00 "
22	מנשה לוקאָוויעצקי	10.00 "
23	שלמה גאָלדבערג	5.00 "
24	יאסל לוקאָוויעצקי	5.00 "
25	ד"ר וואסערמאן	5.00 "
	צוזאמען	250.00

די פרויען קאָמיטע פאר צוגריטן דעם אונט:צירל רידעלמאן,רחל ווייסלעדער,גאָלדע קערשענבערג,פרוי פארבער,שרה ווייסלעדער א.א.האָבן אינזיינען געהאט,אז צוגריטן עפעס ווינקער וועט קיינעם נישט וויי טאן, דאקעגן וועט עס העלפן די קאסע אין ישראל און האָבן טאקע אפּגעשפּארט פון געזאמלטן געלט פאר צוגריטן דעם אונט,43 דאָלאר,בריינגעדיק דעם אינקונפט פון אונט צו א סומע פון 293.00 דאָלאר.

אויב מען וואקאציע זאל האָבן געבראכט בלויז די אונטערנעמונג אין קאסטא ריקא, וואלט עס ווערט געווען, נעמענדיק אין אכט אז די דאָרטיקע וואליוטע איז א נידריקע, און ווען פריינט מנחם פינגעזיכט פון ישראל איז נעקומען אין קאסטא ריקא, האָבן זיי אויך דורכגעפירט א גרעסערע זאמלונג פאר דער קאסע, וואס האָט ארײַנגעבראכט 430 דאָלאר און אין לעצטן בולעטין איז אויך קומיטירט געוואָרן 25 דאָלאר פון קאסטא ריקא, עס בליבט אונז צו וואונטשן, אז אונזערע לאנדסלײַט אין פיל לענדער, מיט גרעסערע און בעסער סיטואירטע גרופן, זאלן זיך אראָפנעמען א בישפיל פון אונזערע לאנדסלײַט אין קאסטא ריקא.

אין נאָמען פון דער פארוואלטונג פון דער גמילת־חסד קאסע אין ישראל, דאנק איך אונזערע פריינט בריידער מיסטער גיטל און שיע יחסן אין מיאמי, פריינט אסתר און שאָלעק אין פאנאמא, פריינט מאניע און איזיק ראָטערמאן אין קאָלאָן, פריינדין פרוי לעכטמאן און אלע אונזערע פריינט אין קאסטא ריקא, פאר זייער גרויסן בייטראג און פאר זייער הארציקע באציאונג צו מיר.

אין האָב נעהאט א זעלטן גוטע וואקאציע.

לייבישׁ

ארום דער גמילת חסד קאסע אין ישראל

פיל מיינט איז פארגאָסן געוואָרן ארום דער זשעלעכאָער גמילת חסד קאסע אין ישראל. צוליב פארשידענע אורזאכן, האָבן אינקע זשעל. באקומט דעם נעדאנק פון שאפן אזא אינסטיטוציע.

מיר זיינען איבערגליקלעך צו קאָנסטאטירן, אז אלע זשעלעכאָער, אזוי אין ישראל ווי איבער דער גאנצער וועלט, זיינען מודה, אז דאָס ארגאניזירן די קאסע איז נעווען דער גרעסטער אויפטו, וואס די זשעל. האָבן בייז יעצט אויפגעטאָן. אויב האָבן מיר נעהאט דעם בליק אויף די נייַ־געקומענע, וועמען די קאסע זאל העלפן זיך אינארדנען, איז היינט די קאסע נעוואָרן אן אינסטיטוציע, וואס באדינט כמעט אלע לאנדסלײַט, די נײַ געקומענע ווי די אלט אינגעזעסענע.

אין רעזולטאט פון אָט דער אנערקענונג פון אלע זשעלעכאָער פאר דער נויטהענדיקייט פאר אָט דער אינסטיטוציע, איז דער וואָרעמער אָפּרוף פון אונזערע לאנדסלײַט איבער דער וועלט, וואס האָט נעבראכט א נעוויסע פארגרעסערונג פון גרונט קאפיטאל, וואס גיט א מעגליכקייט אריסצוגעבן אפּיסל גרעסערע הלוואות.

סאיז אינטערעסאנט די אחריות פון אונזערע לאנדסלײַט אין ישראל לגבי דער עקזיסטענץ פון זייער אינסטיטוציע, אז אלע הלוואות וואָרן צוריק נעצאָלט.

לאָמיר אלע, אין יעדע זשעלעכאָער קאָלאָניע אלס א כלל אָדער אלס יחידים נעדענקען, אז די הילף וואס עס טוט די קאסע, איז די קאָנסטרוקטיוסטע. מען גיט נישט קיין נדבה, און דאָך העלפט מען מענטשן בײַם אינארדנען זיך און בײַם פארשאפן מעגליכקייטן פון עקזיסטענץ.

לאָמיר אָנגיין מיט אונזער הילף פאר די אײנציקע זשעלעכאָער אינסטיטוציע איבער דער וועלט, די גמילת חסד קאסע אין ישראל.

פאָלגענדע געלטער זײנען אריינגעקומען פאר דער קאסע

פריינט דזשעק מיסטער	מיאמי	50.00
פריינט פיליפ מיסטער	"	50.00
פריינט אסתר און שאָלעק	פאנאמא	25.00
געזאמלט אין קאָסטא ריקא		293.00
פריינט משה בארוכאָוויטש און שלום		
האָכגעלערנטער א חוב		10.00
	צוזאמען	428.00
געשיקט קיין ישראל	375.00	
איבערשיקן	5.25	
	צוזאמען	380.25

בליבט צום איבערשיקן 47.75

אדרינגנדע פראגען

אין אונזער לײט־ארטיקל, האָבן מיר אָנגעוויזן אויף דעם הארבן פראָבלעם, וואָס איז עגזשטאנץ די לעצטע צײט אין אונזער זשעלעכאָער ארבעט אין ישראל, מיטן אָנקומען פון א גרעסערע צאָל זשעלעכאָער פון פוילן, און דער צופלוס האלט נאָך אלץ אָן.

דיסנדיק אז די גמילת חסד קאסע האָט א געוויסן גרונט־קאפיטאל וועלכער הערט כסדר געליהען צו אונזערע לאנדסלײט, וועגדען זיך אָט די געקומענע, וועלכע אין זײער גרויסער מערהײט, האָבן נישט קיין דירות און דאָס נויטיקסטע צום אײנרדנען זיך, אז דער קאָמיטעט זאָל זי העלפן אײנרדנען.

דער קאָמיטעט געפינט זיך אין א פארצווײפלטע לאגע, סאײז שווער אָפצוזאָגן מענשן, וועלכע האָבן נישט קיין אויסזעג וואו זיך צו וענדן, אויסער צו אײנגעע לאנדסלײט, און ספעציעל, וועו סאײז פאראן אן ארגאניזאציע, דער קאָמיטעט האָט אָבער נישט קיין שום פאָנדן און בײ דער איצטיקע לאגע אין ישראל, קאָן דער קאָמיטעט אזעלכע פאָנדן נישט שאפן.

נעבן פאר אָט דעם צוויק פון די קאסע־געלטער אָן געהעריקע גאראנטיעס קאָן מען נישט, ווײל דאָס וואָלט געוויזן דער סוף פון דער קאסע קיין גאראנטיעס האָבן אָט די געקומענע נישט.

מיר גיבן איבער א וועגווונג פון סעקרעטאר פון די זשעלעכאָער אין ישראל, פריינט אריה לעדערמאן וועגן אָט דער פראגע.

אדרינגענדע פראגע

צוזאמען מיט די לעצטע רעשטן פון פוילישן ייִדנטום, וואָס עמיגרירן איצטער פון פוילן, פאָרן אויך ארויס פון דאָרט א גרויסער טייל פון די זשעלעכאָער שארית-הפּליטה, וואָס זיינען דאָרט פארבליבן נאָכן קריג.

ביז איצט זיינען 4 זשעלעכאָער משפּחות געקומען אין ישראל, און עס וועלן דערוואַרט א גרעסערע צאָל.

די געקומענע זיינען אָן מיטלען צום אײַנרעדנען זיך און זיי וועלן זיך צום קאָמיטעט נאָך הילף, וואָס איז פאר זיי נויטיק.

די גמילת-חסד קאסע אין ישראל, ארבעט לויט א באַנק-סיסטעם, און יעדער וואָס נעמט א הלוואה, בריינגט 3 זשיראָנטן און מוז זיך פארפליכטן צאָלן חודשליך די געהעריקע ראטעס.

די נײַ-געקומענע קאָנען זיך נית פארפליכטן צוריקצאָלן די הל-וואות, וויל עס וועט נעמען פיל צייט, ביז זיי וועלן זיך אײַנרעדנען, זיי פארלאָנגען דעריבער הילף אין פּאָרם פון שטיצע, אויף נית דארפן צוריק צאָלן, בכל אופן, נישט אין נאָנטסטע יאָרן.

די סומען וואָס עס פארלאָנגט זיך אין דעם פאל, זיינען גרעסערע און דער קאָמיטעט האָט נית קיין שום פּאָנד פאר אָט דעם צוועק.

נעמען געלט פון דער גמילת חסד-קאסע פאר דעם אויבנדערמאָנטן צוועק, הייסט פאקטיש ליקווידירן די קאסע, וואָס איז מיט אזויפיל אָנשטרענ-גונג און שווערקייטן געשאפן געווארן און וואָס האָט אין פארלויף פון איר עקזיסטענץ אַרויסגעגעבן הלוואות אויף קארגע 12 טויזנט פונט, און וואָס איז נאָכן זכור-בוך דער 2טער מאָנומענט נאָך אונזער טראָגיש אומגעקומענע קהילה.

דער זשעלעכאָער קאָמיטעט אין ישראל, האָט אויף א ספּעציעלע זיצונג אין חיפה, באַהאַנדלט אָט די פראגע און מיר גיבן זי איבער פאר די לאַנדסלייט איבער דער וועלט, דורך דעם זשעלעכאָער בולעטין.

עס איז קלאָר, אז מיר קאָנען נית פארלאָזן די נײַ-געקומענע און מיר מוזן זיי העלפן און זיי אמגיכסטן.

אונזערע לאַנדסלייט, וואָס האָבן דורכגעפירט אזא רייכע הילפס-ארבעט, און וואָס האָבן געשאפן די מיטלען אויפצושטעלן די גמילת-חסד קאסע, וועלן נעבעטן זיך אַרויסזאָגן וועגן אָט דער פראגע.

הילף איז דרינגענד

רמת יצחק מערץ 1957

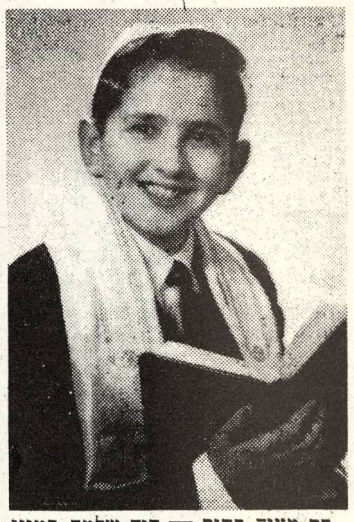
סעקרעטאר אריה לעדערמאן

אָרום יזכור-בוך

אין איצטיקן נומער לאָזן מיר דורך אלץ וואָס איז פארבונדן מיטן יזכור-בוך, צוליב דעם נאָך אלץ אָפּגעשלאָפּטן ענין מיט געלט וואָס קומט פון 2 גרעסערע זשעלעכאָער גרופּן, אין קומענדן בולעטין וועלן מיר פארעפּנטליכן די איבריק אריינגעקומענע געלט און וואָס געטאָן דערמיט.

מר. און מרס. סעם סטיין האָבען דורכגעפירט א פייערליכע בר מצוה פון זייער זוהן דוד שלמה

דער שבת חנוכה, פּרשה מקץ איז געווען אייניער פון די זעלטענע שבתים אין דער יאָנג איזראעל, ווען עס איז עולה למצוה געווען דער זוהן פון מר. און מרס. סעם סטיין, 6170 ווייל־דערטאָן קרעסענט. א דאנק דעם גוטען רבי מר. יאלאפסקי,

בר מצוה בחור — דוד שלמה סטיין

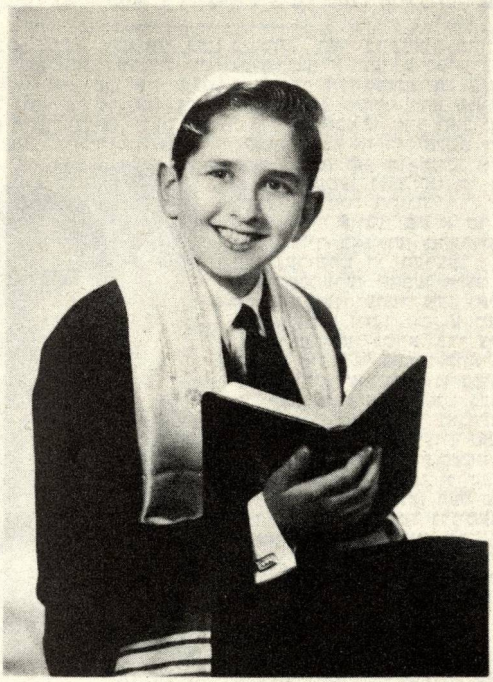
האט דער בר מצוה בחור באווייזען צו דאוונען דעם גאנצען שחרית פאר'ן עמוד, מיט דעם געהעריגען נוסח התפילה פון יאָנג איזראעל. כּזיכּו זרוע, אוי דער, שלם האט זיך ניט געקענט אפּוואונדערען. דערצו האט ער אויך געליינט די זעהר לאנגע סדרה מקץ, זייענדיג דער בעל־קורא דעם שבת, און „פארפיסען" מיט א גרויסער הפטורה, וואס איז געווען באמת, א גרויסע אנשטרענגונג פאר אזא יונגען בחור'ל. איבערויס צוצוגעבען, אז די על־טערען האָבען געגעבען א גרויסארטיגען קידוש פאר זייערע איינענע 125 געסט און פאר דער גאנצער שוהל, און מוצאי שבת קודש איז געגעבען געווארען אין זעלבען אוירידטאריום פון יאָנג איזראעל א באנקעט פאר 400 מענשען, א באנ־קעט, וואס האט איבערגעשטיגען אלע בר מצות און אלע פּארטיס דעם יאהר.

צוויישען די פיל געסט זענען אניי־געווען פון אמעריקע און אנדערע שטעט פון קאנאדע, און די צערעמאניע מיט די ריבּט, מיט די מארשירענדע חברים, דער שייהנער ארקעסטער און טאקע די סעודה אליין — דאס אלץ האט פארוואנדעלט די בר מצוה פּארטי אין א גרויסע איבער־לעבונג פאר די עלטערען און דער גאנצער משפּחה. דער בר מצוה בחור האט אויך געהאלטען א שעהנע רעדע בײם באנקעט לכּבוד דער גרויסער גאסט, ווי אויך דער גאנצער משפּחה און לכּבוד זיך געווענדעט צו זיין אלטער באָבען אין אידיש מיט פאלגענדע ווער־טער: „באָבעשי, איך האָב יאָ מאל גע־פּעטען גאָט, אז דו זאלסט דערלעבען צו מיין בר מצוה, אוּן איך בין גליקלעך אז דו האסט מיך זאלסט דער־לעבען צו מיין חתונה".

- אויף די אויגען פון א סך אנוועזענדע האָבען זיך באוויזען טרערהרען וואס האָ־בען געריהרט די הערצער. . .

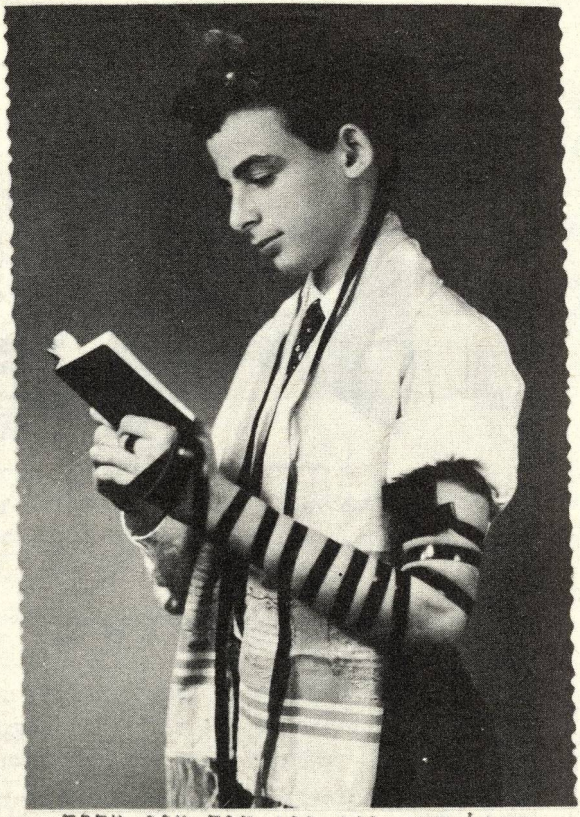
די עלטערען האָבען איצט אנגאשירט דעם זעלבען לערער מר. יאלאפסקי צו לערנען מיט זייער זוהן 2 מאל וועכענט־ליך א שטיקעל גמרא, כדי צו דערנעהען־טערען איהם צו עכטען קוואל פון אידיש־קייט. הרב לעוויטעס, גייסטיגער פיהרער פון יאָנג איזראעל, האט געבענשט דעם בר מצוה בחור בײם באנקעט און פּא־מערקט, אז ער האט שוין לאנג צוגעזאהן, וויי ערנסט דער בחורל נעמט אידישקייט, ווי ער פארפעלט ניט א שבת צו קומען אין שוהל, אפילו ווען דער פאטער אליין איז נישטא. . . דער גרויסער עולם האט געוואונשען מר. און מרס. סטיין מזל־טוב, גליק, אויך דער גאנצער משפּחה און דער אלטער באָבען. די גרויסע פייערלי־כע שמחה האט זיך פארענדיגט שפּעט אין אוועזט מיט א טאנץ אונטער די קלאנגען פון אן ארקעסטער מוזיק. די עלטערען האָבען איינגעשריבען זייער זוהן אין ספר הבר מצוה פון קרן קיומת לישראל לכּבוד דער גרויסער געלעגע־הייט, וואס דוד שלמה האט געזומען אויף זיך דעם עול מצוה. צו זיין א איד אין שעהנסטען זין פון ווארט און צו פּראָ־גרעסירען אין תּורה ויראת שמים.

דאס איז אן אויסשניט פון א צייטונג אין קאנאדא וועגן דער בר מצוה פון דוד שלמה, דער זון פון אונזער לאנדסמאן, שמולאק שטיינעגדלער און פרוי, וועלכע וואוינען אין מאָנטרעאל־קאנאדא.

דוד שלמה סטיין, דער זון פון אונזער
לאנדסמאן שמולאק שטיינהענדלער און פרוי
צו זיין בר מצוה .

שאול דער זון פון חוה און אריה
לעדערמאן סעקרעטאר פון די זשעלעכאזער
אין ישראל צו זיין בר מצוה דעם 5־1/57

עוזי דער זון פון אונזערע פריינט
נעמי און יהודה בן שלום אין ישראל,
צו זאמען מיט זיין מיידל אין מיליטער.

העלען סוזי און האַראַרד ני"י
בערג, די אינקלעך/פון די טאַכטער/
פון פריינט פיליפ מיסטער.

ב"ה

ראפין רעי מיסטער,
דאָס אינקל/פון זון/
פון פריינט פיליפ מיס-
טער.

אנו שמחים להזמינכם לחגיגת הבר-מצוה של בננו

שאול נ"י

שחחקיים בשבת, פ' בוא ג' שבט תשי"ז 5.1.57
המסיבה במוצאי שבת בשעה 7.30 במועדון מפלגת
פועלי א"י רח' בית לחם 8 רמת יצחק.
העליה לתורה בשעה 8.30 בבקר בבית הכנסת
ע"ש הרב גלזר ע"י בי"ס „עליות" ברמת יצחק.

איינלאדונג פון די
פריינט אריה און חוה
לעדערמאן אין ישראל,
צו דער בר מצוה פון
זייער זון שאול.

חוה ואריה לדרמן

אוטובוסים: 38, 61, 60, 63 עד 12 בערב. הרינו מתכבדים בזאת להזמין את כב' וב"ב

לחגיגת הבר-מצוה של בננו

גיל

העליה לתורה אי"ה בשטו"מ בשבת פ' שמיני, כ' אדר ב' תשי"ז (23.3.1957)
בשעה 8 בבקר בבית הכנסת „קול יעקב", רחוב הלל 51, חיפה

קבלת אורחים משעה 12 עד 2 לפה"צ בקפה „נוגה", רחוב בלפור 11

רחל ושמואל גליקמן

איינלאדונג פון די פריינט שמואל און רחל
גליקמאן אין ישראל, צו דער בר מצוה פון זייער זון גיל

ארום בולעטין

2 אורזאכן האָבן אויפגעהאלטן בײז איצט דאָס דערשײנען פון 3טן נומער בולעטין, מיין קראנק ווערן אינמיטן צוזאמענשטעלן דעם בולעטין, און נאָך מער דער פאקט, וואָס בלויז 2 נומערן זײנען געפליבן צום דערשײנען, דער איצטיקער און דער לעצטער.

זיכער זײנען פאראן אײניקע אורזאכן פון קלענערן באדײט, וואָס האָבן אויך גורם געווען דעם אָבהאלט, אָבער די דערמאָנטע סיבות זײנען געווען די אמײסטע גורמים.

פאָלגענדע זײנען די אײנקונפטן און אויסגאבן פון לעצטן בול.

Mutual planograph company

723 SOUTH WELLS STREET . . . CHICAGO 7, ILLINOIS . . . HArrison 7-1870

DATE 12-14-56

YOUR ORDER NO.

INVOICE NO. 95832

TERMS 1% 10 DAYS — 30 NET

Plate Blocks
2806 W. Eastwood
Chicago, illinois

PLEASE GIVE PLATE NO. AND SAMPLE COPY

DUPLICATE INVOICE NEGATIVES ARE KEPT IN FILE FOR 1 YEAR ONLY

00 plan.copies of 68 pager self cover 5-1/2x8-1/2 16#stock $ 82.45
film 25.50
halftones 7.50
saddle stitching 21.00
delivery 2.75

$ 139.20

דאָס אײז דער רעכנונג פאָרן דרוקן דעם לעצטן בולעטין

אײנקונפטן

פון פריערי־קן בולעטין			658.00
שאָלעק אלטמאן	פּאנאמא		5.00
דזשעק מײסטער	מילוואָקי		5.00
ישכר געדאנקען	ישראל	5 פונט	2.50
שרה רובין	"	5 "	2.50
אהרן קופשאָוסקי	"	5 "	2.50
חוה ליסטעק	"	5 "	2.50
חנה ליסטעק	"	5 "	2.50
משה אײזענהאנד	"	5 "	2.50
פײוול שידלאָוויטש	"	5 "	2.50
יהושע נירענבערג	"	5 "	2.50
מאניע ווינאגראד	"	5 "	2.50
שמואלאק שטײנהענדלער	קאנאדא		5.00
שמואלאק שטײנהענדלער	"	בילדער	16.00
	צוזאמען		711.50

אויסגאבן

פון לעצטן בולעטין	268.07
דרוקן דעם לעצטן בולעטין	139.20
פונאנדערשיקן דעם בולעטין	23.90
בריוו ארום בולעטין און אנדערע ארבעטן	3.75
1 ריבבאן	1.10
פאפיר פארן בולעטין	75
ראָבער צעמענט	1.08
קאָנטערטן פארן בולעטין שיקן	2.00
צוזאמען	439.85

צוליב דעם וואָס דער קומענדער בולעטין קאָן מעגליך זײן דער לעצטער, וואָלט געוואָלן מער ווי רעכט, אז אָט דער בולעטין זאָל האָבן באריכטן און קאָרעספּאָנדענציעס פון אלע ערטער וואו נאָר עס לעבן און ווירקן אונזערע זשעלעכאָער, בעת איך דערציער אלע אונזערע בולעטין־אבאָנענטן, אז דערהאלטענדיק דעם איצטיקן נומער, זאָלן זיי אריינשיקן א קאָרעספּאָנדענץ וועגן לעבן פון אונזערע זשעלעכאָער אין געגעבענעם ארט און וועגן זיערע אלע אקטיוויטעטן.

וויסענבערג ביכער-אקציע

מיר מיר וויזן אַן אין אונזער ליט-ארטיקל פון איצטיקן בולעטין, שטייען מיר יעצט פאַרן אויסואל, זאָלן מיר יעצט, וען אונזער לאנדסמאַנשאפט-ארבעט דערנענטערט זיך צו א סוף, זאָלן מיר פאַרענדיקן אונזער ארבעט מיט דער אומגעהויער ויכטיקע אקציע, ויכטיק נישט בלויז פאַר אונזערע לאנדסלייט אומעטום, נאָר פאַר דער ייִדישער ליטעראטור בכלל, דאָס אויסגעבן א.מ.וויסענבערגס ווערק, אדער זאָלן מיר פאַרנאכלעסיקן די גלעגנהייט, וואָס מיר האָבן נאָך יעצט, האָבנדיק דעם בולעטין צו אונזער דיספּאָזיציע.

סאיז דערביי פריידיק צו מעלדן אלע אונזערע לאנדסלייט און פריינט, אז עס איז אנטשטאַנען א קאָמיטעט פאַר אויסגעבן אלע ווערק, איינגעטיילט אין באזונדערע בענדער.

אויסער אין די לאָקאלע קאָמיטעטן, אין יעדן באזונדערן ארט, נעמען אנטייל אין אָנפירנדן קאָמיטעט פאָלגענדע פריינט:

שאָלעם אלטמאן	פאָנאמא
ליבל גרייצער	ניו יאָרק
שמעון גוטערעק	באָנאָטא-קאָלאָמביא
פערל וויסענבערג	קאלנארי-קאנאדא
און לייביש	שיקאָגאָ

דער ערשטער פאָליריטער באנד ווערט באשטייען פון פאָלגענדע ווערק:

1.	די דער גורל פירט	- 113	זײַטן
2.	קינדער	- 50	"
3.	אין דער שטיל	- 8	"
4.	א רעטעניש	- 42	"
5.	געבראָנגט א סוד	- 4	"
6.	אָפּגעשטויבן	- 13	"
7.	א שטעטל	- 118	"
		348	זײַטן

אויסער דעם ווערט זיין א פאַרטאָרט, אָנגעשריבן פון פערל וויסענבערג. אָט דעם באנד פאָליירט מען אויסצוגעבן אין אײַן טויזנט עקזעמפלארן די גאַנצע האָפט מען אריינצוקריגן דורך פאראויס באצאָלטע אבאָנענטן פאַרן ערשטן באנד, וועלכער ווערט צוגעשיקט ווען צו די באצאָלטע אבאָנענטן גליידן די דער בוך ווערט פאַרטיק ווערן.

צוליב דעם וואָס אויסגעבן היינט צוטאָג א ייִדיש בוך איז פאַרבונדן מיט א גרעסערע סומע און וועלנדיק פון אָט די איינקונפטן האָבן/נאכן פאַרקויפן אלע ביכער/נענוג פאַר א צווייטן באנד, באמיט זיך דער קאָמיטעט אריינצוקריגן גרעסערע באשטייערונגען און צו אונזער פריד וילן מיר באמערקן, אז כאָטש די אקציע איז ערשט אין איר אָנפאנג, זיינען שוין אריינגעקומען פאָלגענדע באשטייערונגען פאַרן ערשטן באנד:

דזשעק מיסטער	מילוואקי	100.00
פיליפ מיסטער	שיקאגא	50.00
שאלעק אלטמאן	פאנאמא	50.00
אייזיק ראטערמאן	פאנאמא	50.00
ליבל גרייצער	ניו יארק	25.00
א פריינט פון זייסענבערג ביכער אקציע		
	אין קאנאדא	25.00
סעם בערנשטיין	לאס אנזשעלעס	10.00
ליבוש	שיקאגא	10.00

אויב אזא גרופע מענטשן, צו זעמען מהאס נישט אפעלירט, אויב א גרופע מענטשן פון אזויפיל פארשידענע ערטער האבן אנערקענט די זיכטיקייט פון אס דער אקציע און טאקע געטאן ממשותדיקע ארבעט מיטן צוטראגן א באדייטנדע סומע, נאך אידער די אקציע איז דערטראגן צו די גרויסע צאל זשעלעכאזער אויבער דער זעלט, באזייזט דאס דעם געזונטן חוש פאר זיכטיקע ארבעט צוישן אונזערע זשעלעכאזער און זייערע פריינט איבער דער זעלט.

די דערקלערט האבן מיר א קאמיטעט פון מענטשן זעלבע קאנען און זיין טאן אזא הילפיק ארבעט די די איצטיקע אקציע, עס בליבט אבער דער זיכטיקסטער טייל פאר די לאקאלע קאמיטעטן און יחידים. דער קאמיטעט וועט זיך באמיען שרייבן, אויפקלערן, זיך פארנעמען מיטן דרוקן און פונאנדערשיקן און טאקע לעקלאמירן אונזערע אויסגאבן אזוי בריט וי מעגליך, אבער כדי די ארבעט זאל זיין דערפאלגריך און זיך נישט פארציען, דארפן גליך בעשאפן ווערן לאקאלע קאמיטעטן אין יעדן ארט וואו עס געפינען זיך זשעלעכאזער און גליך צוטרעטן שאפן אזאס גרעסערע סומע און גליך אויבערשיקן דאס געשאפענע.

די ארבעט ארום אויסגעבן אס די ביכער איז זייט גרינגער וי דאס אויסגעבן א זכור-בוך, מיר האבן דא א פארטיקן מאטעריאל און מיר דארפן נישט שיקן ערגיץ וואו און ווארטן פאר דעם מאטעריאל, אויך דארפן מיר נישט אזעלכע גרויסע אויסגאבן פאר דרוקן בילדער, עס זיינען אלזא פאראן די מעגליכקייטן פאר א גיכן אויסגעבן דעם ערשטן באנד, אלץ איז בלויז אפהענגיק אין שאפן און אין די ארבעט פון לאקאלע קאמיטעטן.

איך לייגש קאנעדיק אונזערע פריינט אין די געגעבענע ערטער האלט פארגעשלאגן פאלגענדע פריינט אין די לאקאלע קאמיטעטן:

אויסטראליע	מאטל ראטפארב, גדליה שלאק, און אלעק איזן.
סאנטאס בראזיל	יאסקע משפטים, שאיע שטשעטשיניארזש.
סאן פאולא בראזיל	שרה נימאן
באגאטא-קאלאמביא	שמעון גוטערעק, ברוך דרעזנער און א
	3טער וועמען זיי וועלן צוקאפעריין.
באראנקילא	גאלדע כאפערמאן, משה ציבולקיעוויטש און
	עליע ראטערמאן.
וענעזועלא	יאסל ראזענבערג און אברהם אנגליצקי
פראנקרייך	חנינא מעסינגער, ישראל העפנער, לאנקערמאן

ישראל דער קאָמיטעט וועט פון זיך אויסטיילן א גרופע מענטשן
אין תל - אביב צו אויך אין חיפה.
ארגענטינא די פריינט אברהם ראָזנער,עובדיה קאָסמאן און
נאָדל נאכטיילער.
קאסטא ריקא צירל רידעלמאן,דוד וויסלעדער,יאנקל פארבא און
שלום האָכגעלערנטער.
ניו יארק ליבל גרייצער,מלכהלע פרוכטענבערג און עליע
מלישקעוויטש.
שיקאגא מאָריס וויס,פיליפ מיסטער און ליבוש.
מיאמי שיע יחסן .
פאנאמא שאָלעק אלטמאן און איזיק ראָטערמאן.

אויב מיר האָבן אויסגערעכנט נעמען פון אונזערע לאנדסלייט פאר מיטגלידער אין די קאָמיטעטן,מיינט דאָס נישט,אז אונזערע לאנדסלייט אויפן ארט קאָנען נישט מאכן קיין ענדערונגען אין צוזאמענשטעל פון די קאָמיטעטן,אונזערע לאנדסלייט וועלן זיכער באשטימען די פאסנדסטע מענטשן פאר אָט דער ארבעט און גלייך צוטרעטן דורכצופירן זייער אויפגאבע.

נאָן איך האָב געשריבן זי"ט 45,דעם צוזאמענשטעל פון אָנפירנדן קאָמיטעט,האָב איך נאָך נישט געוואוסט וועגן פריינדין מלכהלע פרוכטנ־בערג פון ניו יארק אלס קאסיר,אויפן ארט פון פריינט שאָלעק,וועלכער האָט נעמוזט אויפגעבן דעם קאסיר־אמט צוליב זיין געזונט־צושטאנד, בלייבנדיק א מיטגליד אין אָנפירנדן קאָמיטעט,דערנעבן מיר דעם צוזא־מענשטעל פון קאָמיטעט,מיט די סעקרעטארן מלכהלע פרוכטענבערג און מיר,ניבן דערבי איר אדרעס,אלע די וועלכע וויל צושיקן זייערע באשטייערונ־גען קאָנען דאָס שיקן אויף פאלגענדן אדרעס:

Mrs. M. FRUCHTENBERG
551 KINGS HIGHWAY
BROOKLYN 23 N.Y.
U.S.A.

אינטערעסאנט איז דער ערנסטער אברוף פון אונזערע לאנדסלייט צו אָט דער זיכטיקער אקציע,שרייבט אונז די קאסיירין פ.מלכהלע,וועלכע איז סעקרעטארן פון די זשעלעכאָער אין ניו יארק: אויסנוצנדיק א פארטי פון דער פאסייעטי,לכבוד "פאסהערס־דעי",דערוויילנדיק פריינט עליע מלישקעוויטש/מיללער/ אלס דער פאָטער פון יאָר פייערנדיק אויך 2 זילבערנע חתונות פון אונזערע פריינט:מאטעס גרושעצקי פון ארובא און בנימין וויער פון ניו יארק,האָט די פאָסייעטי צוגעגרייט א "קעיק" א קוכן און פארקויפט דעם כבוד פון צושניידן אים,וועלכער האָט ארייג־געבראכט:מאטעס גרושעצקי 20 דאָלאר,בנימין וויער 25 דאָלאר,שמעון גוברעק פון באָנאָסא־קאָלאמבי/וועלכער איז געווען אלס נאסט/20 דאָלאר און פריינט ליבל גרייצער/שוין צום צוויטן מאָל/55 דאָלאר,אלס צושטייער צום פאָנד ארויסצוגעבן וויסענבערגס ווערק,דערבי האָבן אלע אָנגעוויזן

א ד ר י נ נ נ ד ע ווענדונג

אין צעזאמענהאנג מיטן ארויסגעבן די ווערק פון ווייסענבערג,פון ווועלכע די מערהייט איז שוער צו געפינען,ווילן מיר בעטן אלע אונזערע לאנדסלייט און פרייגט,נאכזוכן אין זייערע פריהאטע ביבליאטעקן זי אויך שטאטישע אדער געזעלשאפטליכע ביבליאטעקן און ווען נאר זי ווילן אנטרעפן אויף אן אויסגאבע פון א.מ.ווייסענבערג,צו לאזן ווייסן אויפן אדרעס פון בולעטין,קאן מעגליך זיין אז אייניקע פון זיי ביכער ווילן מיר דארפן אויסנוצן,אין נאנג פון ארויסגעבן אייניקע בענדער.

ש מ ח ו ת אין דער ז ש ע ל ע כ א ו ע ר משפחה

אונזערע הארציקע מזל טוב ווונטשן אונזערע לאנדסלייט און פרייגט,רחל און שמואל גליקמאן אין חיפה-ישראל,צו דער חתונה פון זייער טאכטער חיהלע,מיט ה" יצחק. האט פון זיי פול נחת און דעם יונגן פאר א גליקליכע צוקונפט.

אונזערע פרייגט שרה און ליבל רובין
הארציקע מזל טוב-ווונטשן,צום געבורט פון אייער ערשט אייניקל,זייט געזונטע באבע,זיידע און האט פון זיי פול נחת און די עלטערן א געזונטע און גליקליכע דערציאונג.

סאיז א פריד צו ווונטשן אייך,ליבע גיטל און ברוך אין באנאמא-קאלאמביא,א הארציקן מזל טוב,צום געבורט פון אייער ערשט אייניקל,האט פון זיי פול נחת און שרהקען מיטן מאן,די עלטערן, א געזונטע און גליקליכע דערציאונג.

הארציקע מזל טוב ווונטשן צו אונזערע פרייגט,יונתן פשוס און פרוי אין ישראל,צו דער חתונה פון זייער טאכטער שושנה,האט פול נחת פון זיי און דעם יונגען פאר א גליק-ליכע צוקונפט.

אונזערע בעסטע מזל טוב ווונטשן אונזער פרייגט און לאנדסמאן שמואלאק שטיינהענדלער און פרוי אין קאנאדא,צו דער בר מצוה פון זייער זון דוד שלמה סטין,האט פון אים פול נחת .

אונזער אלעמענט מזל טוב-ווונטש
צו אונזערע פרייגט און לאנדסלייט אין ישראל,סעקרעטאר פון די זשעל. אין ישראל,פרייגט אריה לעדערמאן און פרוי,צו דער בר-מצוה פון זייער זון שאול,האט פון אים פול נחת.

מזל טוב

אונזערע פריינט און לאנדסלייט, יהודית און ישכר געדאנקען אין ישראל, צו דער בר מצוה פון זייער זון דוד, זיט געזונטע עלטערן און האָט פון אים פול נחת.

אונזערע הארציקע מזל טוב וואונטשן צו אונזערע לאנדסלייט און פריינט, יאנקל לעכטמאן און פרוי, צו דער חתונה פון אייער זון לואים האָט פון זיי פול נחת און דעם יונגן פאָר א גליקליכע צוקונפט

אונזערע לאנדסלייט און פריינט

רחל און שמואל גליקמאן, א הארציקן מזל טוב, צו דער בר מצוה פון זייער זון, האָט פון אים פול נחת און זיט געזונטע עלטערן צו אייערע קינדער.

אונזערע וואונטשן פאר לאנגע יאָרן אין געזונט און צופרידנהייט צו אונזערע פריינט און לאנדסלייט די פריינט בנימין און רויזע זייער אין ניו יאָרק, צו זייער זילבערנע חתונה.

אונזערע בעסטע וואונטשן פאר געזונט און גליק אויף לאנגע יאָרן, פאר אונזערע פריינט און לאנדסלייט, פויגע און מאטעס גרושעצקי, צו זייער זילבערנע חתונה.

מינע טייערע חוה און אריה

צוזאמען מיט אייך פרייט זיך אין אייער און מין שמחה, צו דער בר-מצוה פון אונזער שאולן, זיט געזונטע עלטערן צו אייערע קינדער. און דו טייערער שאול, וואקס אויס א שטאלצער יד און א שטאלצער מענטש אין א וועלט פון שלום און זעץ פאר די נוסע ארבעט פון דיין טייערן מאטן.

אייער פעטער לייביש

ליבע גיטל און ברוך דרעזנער

אונזערע אלעמענס הארציקע מזל טוב וואונטשן צו אייער הערן זיידע, באבע, דערלעבט פון איר נאָך פול נחת און דיר ליבע שרהקע און מאן זיט געזונטע עלטערן און א גרינע דערציאונג.

אברהם און מלכה פרוכטענבערג, רבקהלע און שמעון

משפחה דינערשטיין

ליבע שרה און ליבל רובין

מינע בעסטע וואונטשן פאר אייך צום געבורט פון אייער ערשט אייניקל, זיט געזונטע זיידע באבע און אייערע קינדער א וואונטש פאר א גרינע דערציאונג אין געזונט און גליק.

אייער לייביש

אין נאָמען פון די זשעלעכאָוער אין ישראל
אונזערע האַרציקע מזל־טוב וואונטשן צו אונזערע לאנדסלײט און פרײנד
שרה און ליבל רובין, צום געבורט פון זײער ערשט אינקל, זײט געזונט
זיידע, באָבע און די עלטערן א גרינגע דערציאונג.
דער וועד פון די זשעלעכאָוער
אין ישראל.

מזל טוב וואונטשן מיר אײך
פרײנד ברוך און ניטל דרעזנער אין באָגאָטא, צו אײער ערשט געבוירן
אינקל זי אויך די טאטע מאמע, האָט א גרינגע דערציאונג.
פאמיליע ציבולקיעוויטש בארענקילא

מזל טוב אײך מײנע טײערע פרײנד
רחל און שמואל גלילקמאן אין חיפה־ישראל, צו דער חתונה פון אײער
טיהלען, האָט פון זיי פול נחת און דעם יונגען פאר א גלילקלײך
צוזאמענלעבן. אײער ליביש

דער וועד פון די זשעלעכאָוער אין ישראל
וואונטשט אײך ליבע פרײנד און לאנדסלײט, רחל און שמואל גלילקמאן אין
חיפה, געזונט און גלילק און פול נחת פון אײערע קינדער, צו דער חתונה
פון אײער טיהלען. און דעם יונגען פאר וואונטשן מיר א גלילקלײך
צוזאמענלעבן.

אונזערע בעסטע וואונטשן פון גלילק
צו אונזערע פרײנד און לאנדסלײט, שרה און ליבל רובין, צו דעם געבורט
פון זײער ערשט אינקל, זײט געזונטע עלטערן און האָט פון זיי פול
נחת און די עלטערן א געזונטע דערציאונג.
חוה, אריה און משפחה לעדערמאן רמת־יצחק ישראל

אונזערע בעסטע וואונטשן פון גלילק צו אונזערע פרײנד ניטל
און ברוך דרעזנער אין באגאטא־קאלאמביא, צו זײער ערשט געבוירן
אינקל, האָט נחת פון אײערע קינדער און די עלטערן א געזונטע
דערציאונג. פאמיליע כאבערמאן בארענקילא קאלאמביא

ליבע משפחה לעדערמאן
צוזאמען מיט אײך פריי־ען מיר זיך אין אײער שמחה, צו דער בר־מצוה
פון אײער זון שאול, האָט פול נחת פון אײערע קינדער און דערלעבט
די בר־מצוהס פון אײערע אינקלעך און דו שאול, זי א געזונטער
געטרײער זון פון דײנע עלטערן און פאלק.
דער וועד פון די זשעלעכאָוער אין ישראל

מזל טוב אייך גיטל און ברוך
צום געבורט פון אייער ערשט אינ'קל, זיט געזונטע זיידע באבע און טאטע מאמע א גרינע דערציאונג.
משה ציבולקיעוויטש בארענקילא קאלאמביא

אונזערע מזל־טוב וואונטשן
אונזערע פריינט און לאנדסלייט, חוה און אריה לעדערמאן, צו דער בר־מצוה פון אייער שוילן, זיט געזונטע טאטע מאמע און האט פון אייערע קינדער פול נחת. משפחה גליקמאן חיפה ישראל

מינע טיערע גיטל און ברוך
צו זאמען מיט אייך פרי איך זיך צו אייער ערשט געבוירן אינ'קל, זיט געזונטע באבע און זיידע און דיר, שרהקע מיט דין מאן, א געזונטע און צופריעדענע דערציאונג.
אייער לייביש שיקאגא

חשובע פריינט און לאנדסלייט, רחל און שמואל,
אונזערע הארציקע מזל טוב וואונטשן צו דער בר־מצוה פון אייער זון האט פון אים פול נחת, און דעם בר מצוה - בחורפול גליק אין דין וויטערן לעבן.
דער ועד פון די זשעלעכאוער אין ישראל

מזל טוב
ליבע פריינט און לאנדסלייט, חוה און אריה לעדערמאן, צו דער בר־מצוה פון אייער שוילן, זיט געזונטע עלטערן צו אים און האט פול נחת פון אייערע קינדער.
שרה און ליבל רובין ישראל

געזונט און גליק
פריינט גיטל און ברוך דרעזנער אין באנאטא־קאלאמביא, צו דעם געבורט פון אייער ערשט אינ'קל, זיט געזונטע זיידע באבע און די עלטערן א גליקליכע צוקונפט.
עליע ראטערמאן און פאמיליע בארענקילא קאלאמביא

מין הארציקן מזל טוב
אייך ליבע רחל און שמואל גליקמאן, צו דער בר מצוה פון אייער זון האט פול נחת פון אייערע קינדער און זיט געזונטע עלטערן.
אייער לייביש שיקאגא

סאיז א פארגעניגן אייך צו וואונטשן מזל טוב, פריינט און לאנדסלייט יהודית און ישעכר געראנקען, צו דער בר מצוה פון אייער זון, האט פול נחת פון אייערע קינדער.
דער ועד פון די זשעלעכאוער אין ישראל

אונזערע מזל טוב וואונטשן

צו אונזערע פריינט און לאנדסלייט רחל און שמואל גליקמאן, צו דער חתונה פון אייער חיהלען, האָט פון איר פול נחת און דעם יונגען פאָר א גליקליכע צוקונפט.

משפחה לעדערמאן רמת יצחק ישראל

חשובע פריינט און לאנדסלייט

יאנקל לעכטמאן און פרוי אין קאסטא ריקא, מיין הארציקן מזל טוב אייך צו דער חתונה פון אייער זון לואיס, האָט פון אים פול נחת און דעם יונגען פאָר א גליקליכע צוקונפט.

ליבוש שיקאגא

א הארציקן מזל טוב וואונטשן מיר אונזערע פריינט יאנקל און כעליע לעכטמאן, צו דער חתונה פון זייער זון לואיס מיט פריילין שטיינבערג, דערלעבט פול נחת פון זיי און דעם יונגען פאָרל א גליקליך צוזאמענלעבן.

אהרן און צירל רידעלמאן קאסטא ריקא

אונזערע גליק וואונטשן אונזערע פריינט שרה און ליבל רובין, צו דעם אבגעהט פון זייער ערשט אינייקל, זייט געזונטע זידע באבע און האָט פון זיי פול נחת.

אייערע פריינט משפחה גליקמאן

פול גליק וואונטשן מיר צו אונזערע לאנדסלייט יונתן פשוט און פרוי, צו דער חתונה פון זייער טאכטער שושנה, האָט פון זיי פול נחת דער ועד פון די זשעלעכאוער אין ישראל.

מינע הארציקע געזונט וואונטשן

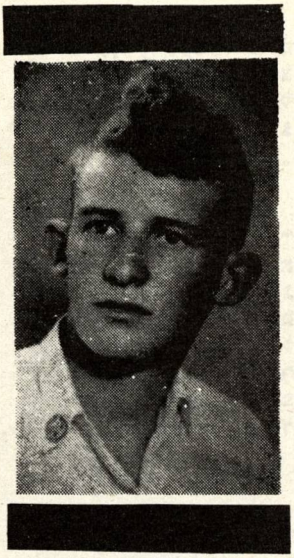
חשובע פריינט יהודית און ישכר געדאנקען אין ישראל, צו דער בר-מצוה פון אייער זון דוד, האָט פול נחת פון אייערע קינדער.

ליבוש שיקאגא

אונזערע פריינט יאנקל און כעליע לעכטמאן, אונזערע בעסטע וואונטשן, צו דער חתונה פון זייער זון לואיס, מיט פריילין דארא שטיינבערג, האָט פון זיי פול נחת און דעם יונגען פאָר א גליקליכע צוקונפט. ישראל ברגן און פאמיליע קאסטא ריקא.

צו דער בר-מצוה פון גולען, דער זון פון אונזערע פריינט און לאנדסלייט, רחלע און שמואל גליקמאן, וואונטשן מיר אייך פול נחת פון אייערע קינדער.

חוה, אריה לעדערמאן און קינדער.

א ל י ע ז ר הימעלפארב ז"ל.

אליעזר איז געווען דער 17 יאריקער זון פון דער פארשטארבענע בעלא און /אים צו לאנגע יאר/כוליו הימעלפארב אין בראנקיללא,כאטש נישט קיין זשעלעכאוער,אבער איבערגעגעבן צו אלע אונזערע ארבעטן.

אליעזר איז געווען אין קבוץ כסופים,וואו זיין טראקטאר איז אויפגעריסן געווארן פון א מינע,איבערייסנדיק זיין יונג לעבן.

אין נאמען פון די זשעלעכאוער איבער דער וועלט
און אין מין איגענעם נאמען,דרוק איך אויס אונזער
מיטגעפיל צו דעם פאטער,אונזער פריינט,כוליו,זייט
געשטארקט אין דער שווערע שעה פון אייער צער און
וויסט נישט מער פון קיין אומגליק. לייביש

מיט גרויס צער און וויסאג האבן מיר זשעלעכאוער און אויך די גאנצע ידישע קאלאניע אין בראנקיללא/קאלאמביא/אויפגענומען די טרויעריקע ידיעה,אז א מינע האט אויפגעריסן דעם 28סטן מאי אין קבוץ כסופים,אויפריסנדיק אליעזר,17 יאר אלט,דער זון פון אונזער אלעמענט פריינט,כוליו הימעלפארב,דאס אומגליק איז פארגעקומען בי דער גרענעץ פון גאזא.

זייט געטריסט פריינט כוליו אין אייער שווערע שעה פון צער
די זשעלעכאוער אין בראנקיללא קאלאמביא.

אונזער מיטגעפיל "אויסדרוק צו אונזערע פריינט בריידער פיליפ און דזשעק מיסטער,צום טויט פון זייער שוועסטער רחוז מיסטער.

לייבּיש	/ אן ערנסטער מאמענט	1
"	/ וויסענבערג-אקציע	2
"	/ זשעל.פון פוילן	3
קענעדער אדלער	/ זכור - בוך, גינזבורג	4
פערל וויסנבערג	/ י.מ.וויסנבערג.פ.א. שט.	9
ש.סימכאָוויטש	/ א.מ.וויסנבערג ק. ש.	12
שמעון גוטערעק	/ שלמה בריינסקי ז"ל.	13
שייע שמשעטשניאר זש	/ מענטשן פון מין שטעטל	16
יהודה בן שלום	/ נאָענטער פארגאנגענהייט	19
שיע יחסן	/ מין שוועסטער גיטל	23
לייבּיש	/ א וואקאציע מיט פריינט	30
לייבּיש	/ ארום דער גמילת חסד קאסע	36
לייבּיש	/ א דריינגנדע פראגע	37
אריה לעדערמאן	/ א דריינגנדע פראגע	38
	/ בר מצוה פון דוד סטיין	39
	/ בילדער	40
לייבּיש	/ ארום בולעטין	43
לייבּיש	/ ביכער אקציע	45
לייבּיש	/ שמחות אין דער זשעל.משפחה	48
	/ נעקראָלאָגן	53
	/ אינהאלט	54

Morris X. Weiss
2806 W. Eastwood Ave.
Chicago 25, Illinois, U. S. A.

Return Postage Guaranteed